

Suvi Turunen

Suomalaiset tavat

Opas yksintulleille alaikäisille turvapaikanhakijoille

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi AMK

Sosiaalialan koulutusohjelma

Opinnäytetyö

8.4.2013

Tekijä Otsikko Sivumäärä Aika	Suvi Turunen Suomalaiset Tavat 31 sivua + 1 liite 8.4.2013
Tutkinto	Sosionomi (AMK)
Koulutusohjelma	Sosiaalialan koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Sosiaaliala
Ohjaajat	Lehtori Riikka Tiitta Yliopettaja Jyrki Konkka
<p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää käsikirjoitusta suomalaisista tavoista kertovaa opasta varten yksintulleille alaikäisille turvapaikanhakijoille. Oppaan käsikirjoituksessa kiinnitettiin huomiota sen helppolukuisuuteen ja pyrittiin tekemään siitä hauska ja helposti lähestyttävä. Oppaan aihe nousi työelämän tarpeesta tukea yksintulleiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden yhteiskuntaan integroitumista ryhmäkoti Ingaksessa Espoossa syksyllä 2012. Laissa kotouttamisen edistämisestä määritellään, että maahanmuuttajille tulee antaa tietoa yhteiskunnassa tarvittavista tiedoista ja taidoista (Laki kotouttamisen edistämisestä 2010). Siksi on hyvä antaa informaatiota jo turvapaikanhakuvaiheessa mahdollisen integraation helpottamiseksi. Opinnäytetyölläni pyrittiin vastamaan tähän kehittämistehtävään ja tarjoamaan yksi mahdollisuus, kuinka yhteiskuntaan integroitumista voidaan tukea.</p> <p>Opinnäytetyössä haettiin vastausta kysymykseen, millaisia kulttuuri- ja niistä juontavia tapaeroja Suomessa voi olla valtaväestön ja maahanmuuttajien välillä. Tätä selvitettiin lukeamalla kirjallisuutta ja tutkimuksia aiheesta. Teorian tueksi keskusteltiin ryhmäkoti Ingaksen työntekijöiden kanssa siitä, millaisia tapaeroja he ovat huomanneet turvapaikanhakijoiden kohdanneen Suomessa. Oppaan käsikirjoitusta oli tarvetta rajata, jotta se ei kasvaisi liian suureksi. Oppaan käsikirjoitukseen päätettiin ottaa vain kohderyhmän keskeiseen elinympäristöön - kotiin, kouluun ja naapurustoon -liittyviä aiheita.</p> <p>Opinnäytetyöstä hyötyvät alaikäiset turvapaikanhakijat ja välillisesti Ingaksen ryhmäkodin henkilökunta, jos he haluavat käyttää opasta apunaan arjen pyörittämisessä. Jos opas lähtisi levitykseen, olisi hyödyllisintä kääntää se useammalle kielelle, jotta se palvelisi kohderyhmää laajemmin.</p>	
Avainsanat	yksintullut alaikäinen turvapaikanhakija, yhteiskuntaan integroituminen, kotouttamisen edistäminen

Author Title	Suvi Turunen Finnish Habits
Number of Pages Date	31 pages + 1 appendices 8 April 2013
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	Social Services
Instructor(s)	Riikka Tiitta, Senior Lecturer Jyrki Konkka, Principal Lecturer
<p>The purpose of this Bachelor's thesis was to create a manuscript of a guidebook of Finnish habits for the unaccompanied minor asylum seekers. A requirement of the guidebook was its readability, and it was to be witty and accessible as well. The subject of the guidebook rose from working life to support the integration of unaccompanied minor asylum seekers in the group home Ingas in Espoo in the fall of 2012. According to the Act of the Promotion of Immigrant Integration immigrants need to be given information about the knowledge and skills that one needs to know in our society. Therefore it is useful to give information at the stage of immigrants seeking asylum to support the possible integration. The aim of this thesis was to respond to this development task by providing an option how to support the integration. This thesis tried to find an answer to the questions of what kind of cultural differences there might be between Finns and immigrants and what differences in habits arose from different cultures. I studied the topic by reading literature and research on the subject. To support the theory I discussed with the employees of the group home Ingas what differences in habits they had noticed that the unaccompanied minor asylum seekers had to face in Finland. I needed to limit the subjects of the guidebook in order not to make it too large in content. The subjects of the guidebook were to be relevant for the target group's daily environment like home, school and neighborhood. This thesis benefits unaccompanied minor asylum seekers and indirectly the employees of the group home Ingas if they are willing to use the guidebook as a help to run the daily life in Ingas. The guidebook should be translated to several languages if it is to be disseminated. That way it would benefit the target group more.</p>	
Keywords	unaccompanied minor asylum seeker, integration, promotion of integration

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Turvapaikanhakijat	2
2.1	Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat	3
2.2	Yksintulleiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden määrät	4
2.3	Yksintulleiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden kohtaamia haasteita	5
3	Ryhmäkodit	6
3.1	Perheryhmäkodit ja yksityismajoitus	7
3.2	Ryhmäkoti Ingas	7
4	Kulttuurierot vaikuttavat valtaväestön ja maahanmuuttajien välillä	8
4.1	Integraatio	9
4.2	Dimensiot	10
4.2.1	Valtasuhde	10
4.2.2	Yksilöllisyys ja kollektivismi	14
4.2.3	Maskuliinisuus ja feminiinisyys	18
4.2.4	Epävarmuuden sietäminen	22
5	Kehittämistehtävä	24
6	Opas apuvälineeksi yksintulleille alaikäisille turvapaikanhakijoille	25
7	Tuotoksen arviointi	28
8	Pohdinta	30

Liitteet

Liite 1. Suomalaiset tavat -opas

1 Johdanto

Suomi on kansainvälistynyt viime vuosina vauhdilla. Maahanmuuttajien määrä on lisääntynyt ja maailman epävaka tilanne tuo jatkuvasti turvapaikanhakijoita myös Suomeen. Vuonna 2012 Suomeen saapui 167 yksintullutta alaikäistä turvapaikanhakijaa, ja heidän määränsä on vaihdellut viime vuosina sadan hakijan molemmin puolin. Suurimmillaan määrä oli vuonna 2008, jolloin hakijoita oli yhteensä 706 (Maahanmuuttovirasto 2012a.) Mediassa on keskusteltu paljon maahanmuutosta ja turvapaikanhakijoista (Saarikoski 2011; Vaattovaara – Viikama - Dhalmann 2013), mutta alaikäisten yksintulleiden turvapaikanhakijoiden haastavaa tilannetta on nostettu harvoin esiin. Kuitenkin keväällä 2013 Helsingin Sanomien verkkojulkaisussa oli artikkeli, kuinka turvapaikkaa hakevat lapset voivat huonosti (Helsingin Sanomat 2013) ja aiheesta myöhemmin Minna Lähtenmäen väitöskirja Lapsi turvapaikanhakijana (2013). Tämä antaa viitettä siitä, että aihe on ajankohtainen. Suomeen tulee vuosittain suuri joukko yksinäisiä lapsia, jotka tulevat hyvin erilaisista kulttuureista kuin Suomi. Tämä joukko tarvitsee apua sopeutumiseen ja integroitumiseen uuteen yhteiskuntaan.

Suoritin kolmannen työharjoitteluni Ingaksen ryhmäkodissa Espoossa syksyllä 2012. Ryhmäkodissa kuulin, kuinka suomalaiset tavat ihmetyttivät yksintulleita alaikäisiä turvapaikanhakijoita ja maahanmuuttajataustaisia työntekijöitä. Työntekijöiden mukaan monilta väärinymmärryksiltä olisi mahdollisesti vältytty, jos heidän aikanaan Suomeen tullessaan olisi ollut käytössä opas, joka olisi kertonut niin sanotuista tapaeroista Suomessa. Netistä löytyy materiaalia suomalaisten tavoista muun muassa infopankista (Infopankki 2005) ja artikkeleita esimerkiksi ”You Know You Have Been In Finland Too Long, When...”, Helsingin Sanomien samannimisessä verkkojulkaisussa (n.d.), mutta tällainen materiaali ei saavuta Ingaksen kohderyhmää, koska he eivät tiedä, mistä lähteä etsimään tietoa, eikä se ole sisällöltään kohdistettu juuri tälle ryhmälle, koska he ovat niin nuoria. Opinnäytetyönäni loin oppaan käsikirjoituksen, joka pidemmälle kehiteltynä voisi toimia integraation tukemisen välineenä yksintulleille alaikäisille turvapaikanhakijoille.

Opinnäytetyöni tuotoksen kohderyhmä on yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat Ingaksen ryhmäkodissa Espoossa. Lasten ikä on keskimäärin 14–17-vuotta. Oppaan on tarkoitus tukea nuoria elämässään Ingaksen ryhmäkodissa. Yksinkertaisen oppaan avulla pyritään vähentämään ristiriitoja maahanmuuttajien ja suomalaisten välillä ja

tukemaan maahanmuuttajien integroitumista yhteiskuntaan. Ristiriitoja pyritään vähentämään kertomalla oppaan avulla, millaisia mahdollisia väärinymmärrettäviä tilanteita Suomessa voi kohdata. Jos nuoret turvapaikanhakijat tutustuvat oppaaseen tullessaan Suomeen, he voivat olla varautuneita tilanteisiin, joissa on olemassa väärinymmärryksen riski.. Opinnäytetyössäni en ota kantaa siihen, mitkä tavat ovat hyviä tai huonoja vaan kerron niistä esimerkinomaisesti osana suomalaista kulttuuria. Kulttuurierojen olemassa oloa ei voi kiistää, kuten tässä opinnäytetyössä käy ilmi, joten niitä on voitava käsitellä nuorten elämän helpottamiseksi.

Pitkätähätäimen tavoitteenani oli luoda opas, joka toimisi Ingaksen lisäksi myös muissa alaikäisten turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskuksissa. Lopullisessa oppaassa kuvitus ja käännoistyö olisivat niin pitkälle vietyä, ettei sitä ollut mahdollista tehdä yhden opinnäytetyön sisällä. Näin ollen tein opinnäytetyönäni käsikirjoituksen siitä, millainen voisi olla se opas, jota voisi tarjota kaikkiin vastaanottokeskuksiin. Tätä käsikirjoitusta varten tein opinnäytetyössäni taustatyötä ja keräsin materiaalia opasta varten.

Oppaan tueksi keskustelin ryhmäkoti Ingaksen työntekijöiden kanssa siitä, millaisia tapaoeroja he olivat havainneet Suomessa. Valtaosa heistä oli maahanmuuttajataustaisia tai tehneet pitkään monikulttuurista työtä. Päädyin siihen, etten haastattele nuoria ja lapsia, koska he ovat olleet Suomessa niin vähän aikaa, että he eivät tulkintani mukaan pysty vielä tunnistamaan eroja.

2 Turvapaikanhakijat

Kansainvälisin sopimuksin Suomi on sitoutunut antamaan kansainvälistä suojelua sitä tarvitseville henkilöille. Sopimus perustuu kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin, EU-lainsäädäntöön sekä Geneven vuoden 1951 pakolaisten oikeusasemaa koskevaan yleissopimukseen eli pakolaissopimukseen. (Sisäasiainministeriö 2012; Valtion sopimus 8/1955)

Suomessa kansainvälinen suojelu tarkoittaa pakolaisasemaa, toissijaista suojeluasemaa tai humanitaarisen suojelun perusteella myönnettävää oleskelulupaa (Sisäasiainministeriö 2012). Turvapaikanhakija on näin ollen henkilö, joka hakee oleskeluoikeutta tai suojelua vieraasta valtiosta. Rajavartiolla ei ole oikeutta käännyttää ketään Suomen rajalta vaan kaikilla niillä, jotka kokevat tarpeelliseksi, on oikeus hakea turvapaikkaa. Päätöksen turvapaikasta tekee myöhemmin Maahanmuuttovirasto. (Helander –

Mikkonen 2002:38.) Jos turvapaikan saamisen ehdot eivät täyty, voidaan tutkia, onko henkilöllä oikeus saada Suomessa suojelua humanitaarisen eli toissijaisen suojelun perusteella (Sisäasiainministeriö 2012).

Turvapaikanhakijan tilannetta selvittää maahanmuuttovirasto, poliisi ja rajavartiolaitos, jotka suorittavat yhdessä turvapaikkatutkinnan. Turvapaikanhakijasta tulee pakolainen, jos hänelle myönnetään oleskelulupa (Maahanmuuttovirasto 2012b.) Pakolaisaseman voi saada myös henkilö, jonka YK:n pakolaisjärjestö UNHCR on todennut pakolaiseksi. Nämä henkilöt otetaan vastaan kiintiöpakolaisjärjestelmän kautta (Sisäasiainministeriö 2012.)

2.1 Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat

Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat ovat erittäin haavoittuvaisessa asemassa oleva ryhmä. Näiden lasten taustalla on usein, että heidät on lähetetty turvaan sodan ja vainon keskeltä tai he ovat joutuneet eroon vanhemmistaan kotimaassaan tai pako- matkan aikana. Suomeen tulleiden lasten kotimaasta lähdön taustalla on usein sisällissota tai muu aseellinen konflikti. Usein tällaisissa maissa yhteiskunnallinen järjestys on romahtanut ja normaali elämä ei ole mahdollista (Helander –Mikkonen 2002:11.) Lähdön taustalla saattaa olla myös vainoa, pakolaisleirien turvattomuutta, lasten kidutusta, köyhyyttä ja kärsimystä. Lapset ovat saattaneet kokea suuria traumoja; pommituksia, nälkää, kuolemaa, loukkaantumisia ja sairauksia (Ayotte 2002:25.) Usein lapsen pois lähtemisestä kotimaasta ovat päättäneet vanhemmat, jotka haluavat lähettää lapsensa turvaan (Helander –Mikkonen 2002:11). Monet Suomeen saapuvat alaikäiset turvapaikanhakijat ovat saapuneet maista, jotka Unicef luokittelee korkean riskin maiksi (Helander –Mikkonen 2002:48). Yksintulleissa alaikäisissä turvapaikanhakijoissa suurin osa on poikia. Tämä saattaa johtua, siitä että he voivat olla kotimaassaan suurem- malla vaarassa kuin tytöt tai siitä, että joissakin kulttuureissa poikia arvostetaan tyttöjä enemmän ja siksi heidät lähetetään useammin turvaan. Eniten saapuu 14 -17- vuotiaita. (Helander –Mikkonen 2002:33.)

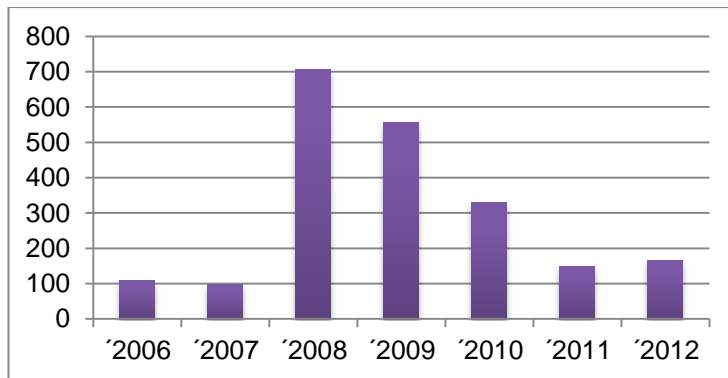
Pian Suomeen saapumisen jälkeen lapselle määrätään edustaja. Edustajan tehtävänä on käyttää huoltajalle normaalisti kuuluvaa puhevaltaa lasta koskevista asioista ja huolehtia lapsen edun toteutumisesta. Edustajan tulee tehtävässään pitää huolta lap- sen edusta ottaen huomioon lapsen kansallinen, kielellinen, uskonnollinen ja sivistyk- sellisen taustan. Lapsen toivomukset ja mielipide tulee ottaa myös huomioon lapsen

jän ja kehitystason edellyttämällä tavalla (Laki kotouttamisen edistämisestä 30.12.2010/1386 § 56; Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta 746/2011. § 39)

2.2 Yksintulleiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden määrät

Suomeen yksintulleiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden määrät ovat vaihdelleet paljon viime vuosina. Maahanmuuttoviraston sivuilta löytyy tilastoja vuodesta 2006 eteenpäin. Vuonna 2012 tulijoita oli 167, mutta huippu koettiin kuitenkin vuonna 2008, jolloin tulijoita oli 706. Alla olevasta kaavioista käy ilmi viime vuosien vaihtelut.

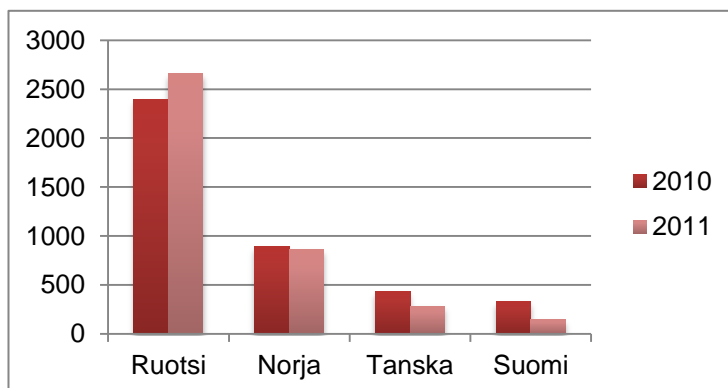
Taulukko 1. Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat vuosittain Suomessa

Lähde: Maahanmuuttovirasto 2012a.

Suomeen saapuu kuitenkin verrattain vähän yksintulleita alaikäisiä turvapaikanhakijoita suhteessa muihin pohjoismaihin. Alla oleva kaavio selventää asiaa. Huomattavasti eniten alaikäisiä yksintulleita turvapaikanhakijoita saapuu Ruotsiin.

Taulukko 2. Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat Pohjoismaissa

Lähde: Maahanmuuton vuosikatsaus 2011.

2.3 Yksintulleiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden kohtaamia haasteita

Helander ja Mikkonen (2002) tuovat julkaisussaan esille, että lapsia sotatilanteessa tutkineet tutkijat ovat sanoneet, että ero perheestä on traumaattisinta, mitä lapsi voi kokea. Myös Minna Lähteenmäki (2013) tuo väitöskirjassaan esille, että hänen tutkimansa turvapaikanhakijalapsset ovat kohdanneet suuria muutoksia matkansa varrella kuten perheen kokoonpanon vaihtumisen, asuinpaikanvaihdon ja sodan alkamisen. Ne ovat olleet eräänlaisia käännekohtia lasten elämässä, joista on voinut seurata muun muassa vanhojen verkostojen taakse jääminen. Uusien verkostojen luominen on hidasta (Lähteenmäki 2013:75–76.) ja erityisesti yksintulleita alaikäisiä turvapaikanhakijoita ajatellen se on vielä haastavampaa, sillä lähiverkonkin tuki puuttuu. Helanderin ja Mikkosen haastattelemat yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat kokivatkin eron perheestä vaikeimmaksi asiaksi elämässään. Ikävä ja huoli vanhemmista ja selviytyminen uudessa, vieraassa ympäristössä aiheuttavat monenlaisia oireita lapsissa kuten unetomuutta, painajaisia muun muassa perheen kohtalosta ja kiinnijoutumisesta, syömishäiriöitä, masennusta ja aggressiivisuutta. Monilla lapsilla voi olla myös jatkuvaa päänsärkyä ja vatsakipua. Lapset saattavat itkeä ja olla peloissaan erityisesti öisin. Oireet pahentuvat erityisesti silloin, jos lapsi saa huonoja uutisia kotimaastaan tai ei ole saanut pitkään aikaan yhteyttä perheeseensä. (Helander – Mikkonen 2002:12; Pentikäinen 2005:101.)

Omassa harjoittelussani ryhmäkoti Ingaksessa havaitsin samat asiat, jotka olivat nousseet esille Helanderin ja Mikkosen (2002) julkaisussa. Lähes jokainen lapsi kertoi kärsivänsä edellä mainituista oireista ja valitti niin psyykkisiä kuin fyysisiäkin oireita. Ammattitaitoisen henkilökunnan avulla pyrittiin tukemaan lapsia ja pitämään huolta myös siitä, että lapset saavat tarvittavat terveydenhuollon palvelut.

Yksintulleelle alaikäiselle turvapaikanhakijalle vaikeaa voi olla myös oman kielen ja kulttuurin harjoittaminen laitoksessa. Jos lapsella on mahdollisuus asua yksityismajoituksessa sukulaisperheessä, oman kulttuurin harjoittaminen voi olla helpompaa. Tosin sukulaisperheessä asuttaessa on omat haasteensa, koska myös he yrittävät sopeutua uuteen kulttuuriin.

3 Ryhmäkodit

Turvapaikkaprosessin ajan alaikäiset turvapaikanhakijat asuvat ryhmäkodeissa. Ryhmäkodit ovat kooltaan keskimäärin 8-24 lapsen yksiköitä (Pakolaisneuvonta 2011). Maahanmuuttoviraston alaisuudessa toimivia alaikäisyksiköitä oli marraskuussa 2012 yhteensä 17 (Maahanmuuttovirasto 2012c). Helander ja Mikkonen (2002) ovat Työministeriön (2002) määrittelemien ryhmäkotien ja perheryhmäkotien toiminnan sisällön ja tavoitteiden kautta kuvanneet ryhmäkotien tehtäväksi huolehtia lasten päivittäisestä huolenpidosta, kasvatuksesta sekä tarvittavien palveluiden ja toimintojen järjestämisestä kuten viranomaistapaamisista. Tavoitteena ryhmäkodeilla on opettaa lapsille ja nuorille suomalaisia arvoja ja normeja, jotta he sopeutuisivat elämään suomalaisessa yhteiskunnassa ja Suomeen integroituminen olisi mahdollista. Samalla ryhmäkotien tulisi pyrkiä tukemaan lasten äidinkielen sekä kotimaan kulttuurin ja uskonnon säilymistä. Lapset ja nuoret ovat tulleet usein haastavista oloista, joten heidän perusturvallisuuttaan pyritään vahvistamaan säännöllisen päivärytmin ja turvallisten aikuissuhteiden kautta. (Helander – Mikkonen 2002:53.)

Ryhmäkodissa jokaisella lapsella on omaohjaaja tai omaohjaajapari. Omaohjaajat vastaavat erityisesti omaohjattaviensa hoidosta ja huolenpidosta. Nuoret viettävät myös paljon aikaa keskenään. Yleensä yhteinen elämäntilanne yhdistää nuoria. Ohjaajat viettävät paljon aikaa nuorten kanssa. Lapsille pyritään myös tarjoamaan harrastusmahdollisuuksia kulloisenkin tilanteen mukaan. Lapset saavat olla yhteydessä vanhempiinsa, jos heidän olinpaikkansa on tiedossa. Ryhmäkotien on tarkoitus olla mahdollisimman kodinomaisia, koska lapset ja nuoret asuvat ryhmäkodissa pitkän aikaa.

Asuinyksiköiden toimitiloissa, kasvuoloissa, hoidettavien lasten lukumäärässä ja henkilöstöstä noudatetaan, mitä lastensuojelulaissa 58–60 §:ssä säädetään. Sen mukaan lapsen hoito ja kasvatusta on järjestettävä ja lasta kohdeltava siten, että hänen yksityisyytensä kunnioitetaan. Laitoksessa on oltava riittävät toimitilat ja välineet ja laitoksessa on oltava lasten ja nuorten tarvitsemaan hoitoon ja kasvatukseen nähden riittävä määrä sosiaalihuollon ammatillista ja muuta henkilöstöä (Laki kotouttamisen edistämisestä 1386/2010 § 27- § 28; Lastensuojelulaki 417/2007 § 58- § 60.)

3.1 Perheryhmäkodit ja yksityismajoitus

Myönteisen turvapaikkapäätöksen saatuaan lapsi muuttaa perheryhmäkotiin (Helander – Mikkonen 2002:40). Perhe-ryhmäkodit on tarkoitettu lapsille, jotka ovat saaneet turvapaikan, mutta heidän vanhempansa eivät asu Suomessa. Näissä perheryhmäkohteissa on mahdollista asua, kunnes täyttää 18 vuotta. Toinen vaihtoehto on sijoittaa lapsi yksityismajoitukseen, jos esimerkiksi sukulaisia asuu Suomessa ja heillä on mahdollisuus lapsen majoittamisen. Jos lapsi hakee perheenyhdistämispäätöstä ja perhe tulee Suomeen, pääsee lapsi muuttamaan perheensä luokse.

3.2 Ryhmäkoti Ingas

Ingas on osa Espoon ryhmä- ja perheryhmäkotia. Siihen kuuluvat myös Siltatalon tukiasunnot ja Kivenlahden perheryhmäkoti. Näistä yksiköistä Ingas ja Siltatalo vastaavat alaikäisten vastaanottoimmasta. Ryhmäkoti on tarkoitettu pääasiassa alle 17-vuotiaille lapsille ja nuorille ja paikkoja on 12. Ingaksen lapset vaihtuvat turvapaikkaprosessin edetessä, Opinnäytetyöni tekohetkellä Ingaksessa asuvat lapset ovat Afrikasta, Kaukoidästä ja Balkanilta. Kivenlahti on tarkoitettu jo oleskeluluvan saaneille alaikäisille yksintulleille ja se on kotouttamistoiminta-yksikkö. Espoon Ryhmäkodin asiakkaisiin kuuluvat myös pääkaupunkiseudulla yksityismajoituksessa asuvat alaikäiset yksintulleet turvapaikanhakijat. Espoon kaupungin perhe- ja sosiaalipalveluiden yksikön ja toiminta perustuu valtion ja kaupungin väliseen sopimukseen. Valtio korvaa Espoon kaupungille Espoon ryhmä- ja perheryhmäkodin kustannukset kokonaisuudessaan. (Välisalo 2012.)

Harjoitteluni alussa Ingaksen ryhmäkoti oli transit – yksikkö, jossa alaikäiset turvapaikanhakijat viipyivät vain maahanmuuttoviraston turvapaikkakuulusteluun asti, jonka jälkeen heidät siirrettiin toisiin vastaanottokeskuksiin ympäri Suomea odottamaan päätöstä. Transit –toiminta lakkasi kuitenkin lokakuussa 2012, ja sen jälkeen lapset ja nuoret asuvat pidempään ryhmäkodissa. Nyt lasten viettämä kokonaisaika ryhmäkoti Ingaksessa vaihtelee noin puolen vuoden ja vuoden välillä. Keväällä 2013 Ingaksen ryhmäkoti yhdistyy Siltatalon kanssa.

4 Kulttuurierot vaikuttavat valtaväestön ja maahanmuuttajien välillä

Valtaosa Suomeen tulevista pakolaisista saapuu muista kuin länsimaisista kulttuureista. Sen seurauksena kuilu heidän kulttuurinsa sekä suomalaisen kulttuurin välillä on suuri ja sopeutuminen vaikeaa. (Alitolppa – Niitamo 1993:8.) Tämän seurauksena etniset suhteet kärjistyvät ajoittain Suomessa, kuten muuallakin maailmassa. Syynä tähän voi olla muun muassa se, että pohjimmiltaan kärjistymisen aiheuttaa keskinäisen ymmärryksen puute käyttäytymisen ja tapojen osalta. Silloin merkitystä on sillä, kuinka hyvin yhteiskunnassa onnistutaan välittämään tietoa eri kulttuurien tavoista ja käyttäytymisestä. Ihmisillä on myös taipumus olettaa, että toinen ihminen on ymmärtänyt viestin niin kun se on sanottu, ja tämä puutteellinen kommunikaatio voi johtaa väärintäsitelyyn (Ekholm- Salmenkangas 2008:13). Kiihtyvän kansainvälistymisen myötä tarve käsitellä erilaisia sovittelun malleja kasvaa kaiken aikaa. Kuten Ekholm ja Salmenkangas (2008) toteavat julkaisussaan ”jotta Suomeen olisi mahdollista kehittyä toimiva moni etninen yhteiskunta, siihen tarvitaan kykyä käsitellä esiin nousevia ristiriitoja” (Ekholm –Salmenkangas 2008:10.)

Tämän opinnäytteen yhteydessä kulttuurilla tarkoitetaan erityisesti tiettyyn yhteiskuntaan tai yhteisöön kuuluvien ihmisten elämäntapaa. Se on kokonaisuus, joka koostuu tiedoista, uskomuksista, moraalikäsitteistä, laeista, tavoista ja totumuksista, joita ihminen on yhteisön jäsenenä omaksunut. (Alitolppa –Niitamo 1993:19.) Kulttuuri ei siis periydy geneeissä, vaan se on opittua sosiaalisessa ympäristössä (Hofstede 1993:21). Ympäröivä kulttuuri välittyy yhteiskunnasta ja määrittelee mikä on oikein ja väärin, mikä on hyvää käytöstä ja mikä on huonoa. Koska kulttuurin liittyvät asiat ovat opittuja, on kasvatuksella siinä merkittävä osa. Kulloinenkin kulttuuri on muotoutunut pitkien aikojen kuluessa usein tarkoituksen mukaiseksi ja sopivaksi kulloiseenkin ympäristöön ja vallitseviin ehtoihin. (Alitolppa – Niitamo 1993:19.) Näin ollen maahanmuuttajien ei voida olettaakaan tietävän suomalaisesta kulttuurista ja tavoista, ellei heitä erikseen siihen perehdytetä.

Yksintullut alaikäinen turvapaikanhakija on myös psyykkisesti raskaassa tilanteessa ollessaan erossa perheestään ja samalla yrittäessään ymmärtää uutta kulttuuria. Muuttaessa uuteen maahan ja uuteen kulttuuriin totutut toimintamallit eivät enää toimi. Omia tuttuja toimintamalleja saatetaan jopa paheksua ja ne arvostukset ja asenteet, joita on tottunut pitämään oikeina, eivät välttämättä olekaan samoin uudessa maassa. Yrityksen ja erehdyksen kautta joudutaan oppimaan uuden kulttuurin kieli ja sen toimivat ja

hyväksytyt tavat, toiminnot, asenteet ja arvostukset. Myös uuteen maahan muuttamisen johtaneet syyt vaikuttavat siihen, miten valmiita ja halukkaita ollaan vastaanottamaan ja omaksumaan uuden kulttuurin ominaisuuksia. Pakolaiset ovat usein joutuneet jättämään maansa ja kotinsa vastoin tahtoaan, joten se vaikuttaa myös uuteen kulttuurin sopeutumiseen. Sopeutumisen kannalta onkin merkittävää tunteeko muuttaja itsensä hyväksytyksi ja tervetulleeksi uuteen kulttuuriin. (Alitolppa – Niitamo 1993:24- 25.) Jos maahanmuutto maahan, on ollut pakon sanelemaa ja vielä vastaanotto uudessa maassa on huono tai jopa vihamielinen, ei myöskään sopeutuminen ja uuden oppiminen ole kovin motivoivaa tai mielekästä muuttajalle. Tämän takia pyrin tekemään oppaan positiivisessa hengessä, niin että se ei vain alleviivaisi eroja valtaväestön ja maahanmuuttajien välillä vaan taustalla pysyisi ajatus ihmisistä samanarvoisina, vaikka tavat ovat erilaisia.

4.1 Integraatio

Turvapaikanhakijalapsset voidaan määritellä yhdeksi erittäin vähän valtaa omaavaksi yhteiskuntaryhmäksi. Lapsilla ei ole mahdollista käyttää valtaa omasta elämästään kuten aikuisilla ja lisäksi turvapaikanhakijalasten osallistumisen mahdollisuuksia voivat vähentää kielitaidon puute tai sen heikkous, peruskoulutuksen puute, katkonainen kouluhistoria, laitosasuminen ja vieraassa kulttuurissa eläminen. Asemaa heikentää myös lapsikansalaisuuden puuttuminen, joka on pysyvästi maassa asuvilla. (Lähteenmäki 2013:64.) Integraatio tarkoittaa yksilön tai ryhmän kiinnittymistä yhteiskuntaan ja sen toimintajärjestelmiin sekä yhteisöihin, jotka ovat elämänlaadun kannalta tärkeitä (Hämäläinen 1999:80). Tässä opinnäytetyössä sen voi ymmärtää niin, että tiedostamalla oppaan antamat vinkit, on suomalaisen yhteiskuntaan sisälle pääseminen helpompaa. Pääsemällä osaksi suomalaista yhteiskuntaa ja sen tapoja voi turvapaikanhakija saada kokemuksen omasta itsestään täysivaltaisena omanelämänsä subjektina. Hämäläinen (1999:80) sanoo, että ilman integraatiota ei voi olla emansipaatiota. Tässä oppaan käsikirjoituksessa tämä idea on taustalla. Emansipaatio tarkoittaa nimenomaan ajatusta ihmisestä omanelämänsä täysivaltaisena subjektina. Se ilmenee yhteiskunnallisena subjektiutena, kykynä ja oikeutena päättää omista asioista ja osallistua yhteiskunnallisesti ja elää täysipainoista elämää. Turvapaikanhakijoiden kohdalla nämä kaikki asiat eivät voi täytyä täysin heidän turvapaikanhakija statuksensa ja alaikäisyytensä takia, mutta ajatuksena on jo katsoa tulevaisuuteen ja helpottaa sopeutumista, jos he saavat oleskeluluvan.

Yhteiskuntaan integroituminen on tärkeää, koska se on avainasia monikulttuurisen yhteiselon sujumiseksi. Jos integroituminen ei onnistu ja siinä on vaikeuksia, ne voivat ilmetä monella tapaa. Pitkään Suomessa asuneen ja erityisesti somalialaisten tilannetta tarkkaillen, Somaliliiton puheenjohtajan Said Aden mukaan somalialaisten integroitumisvaikeudet ilmenevät ulkopuolisuuden tunteina ja yksinäisyytenä, koti-ikävä, ongelmina perheissä, työttömyytenä sekä alistumisena ja mielenterveysongelmina (Aden 2009:31). Muutkin maahanmuuttaja- tai turvapaikanhakijaryhmät voivat kokea samalla tavalla kuin somalit, joihin Aden viittaa. Näin ollen on syytä lisätä keinoja integroitumisen tukemiseksi ja keksiä uusia keinoja tukemisen toteuttamiseksi.

4.2 Dimensiot

Elina Ekholm ja Mai Salmenkangas (2008) ovat kirjoittaneet Sisäasiainministeriön maahanmuutto –osaston toimeksiannosta kirjan, joka käsittelee ratkaisuja arjen etnisiin konflikteihin. He ovat todenneet teoksessaan, että usein arkiset konfliktitilanteet keskittyvät ihmisten kohtaamispaikkoihin eli koulun, työpaikan, perheen, naapuruston, palveluiden ja rikosten ympärille (Ekholm – Salmenkangas 2008:10). Hofstede (1993) on tutkinut laajalti erilaisia kulttuureja. Hän on tutkimuksiansa pohjalta kehittänyt teorian joka pohjaa viiteen dimensioon: valtaetäisyys, yksilöllisyys ja kollektivismi, epävarmuuden välttäminen, maskuliinisuus ja feminiinisyys sekä aikaorientaatio (Hofstede 1993:14). Dimensiot ja niistä nousevat erilaiset ajatusmaailmat ja käytännöt ilmenevät siellä, missä ihmiset kohtaavat, aivan kuten Ekholmin ja Salmenkankaan (2008) esille tuomissa kohtaamispaikoissa. Tämä johtaa erilaisten arvojen ja normien kohdassa ristiriitatilanteisiin ellei molemmin puoliseen ymmärrykseen päästä. Tässä opinäytetyössä käsittelen muut dimensiot paitsi aikaorientaation. Aikaorientaatio käsittelee Itä-Aasian maiden ja muutaman läntisen maan arvojen merkitystä maiden talouskasvuun, eikä näin ollen palvele oppaan tekemistä.

4.2.1 Valtasuhte

Hofstede (1993) on määritellyt eri maissa olevan erilaisia valtasuhteita (Hofstede 1993: 46). Hänen mukaansa valtasuhteet ilmenevät erilaisissa yhteiskunnan perusyksiköissä kuten perheessä, koulussa ja yhteisöissä. Hofstede (1993) on luokitellut Suomen pienen valtasuhteen maaksi. Muita pienen valtasuhteen maita ovat mm. Saksa, Hollanti, Englanti, Tanska, Norja ja Ruotsi. Suuren valtasuhteen maihin kuuluvat esimerkiksi

Arabimaat, Länsi-Afrikka, Itäinen Afrikka, Iran ja Pakistan. Euroopan maista suuren valtasuhteen maita ovat esimerkiksi Ranska ja Espanja. (Hofstede: 1993:46.)

Suuren valtaetäisyyden maille on tyypillistä vanhempien suuri kunnioitus. Lapset kasvavat kunnioittamaan vanhempiaan sekä muita vanhempia ihmisiä. Myös lasten keskuudessa saattaa esiintyä hierarkiaa ja nuorempien lapsien odotetaan tottelevan isompia sisaruksiaan. Pienempiä lapsia kohdellaan hellästi ja heitä pidetään tiukasti silmällä. Vanhempien ja sukulaisten kunnioitus säilyy läpi elämän ajan ja vanhempien arvovallalla on vaikutusta niin kauan kuin he ovat elossa. (Hofstede 1993: 54.)

Pienen valtasuhteen maissa pieniäkin lapsia kohdellaan mahdollisimman tasavertaisesti. Kasvatuksella pyritään luomaan mahdollisimman itsenäisiä ja omillaan toimeentulevia yksilöitä. Lapsia kannustetaan kokeilemaan ja yrittämään asioita omatoimisesti ja heitä rohkaistaan ilmaisemaan mielipiteitään. Vanhemmat kannustavat lapsia huolehtimaan omista asioistaan heti kuin he vain siihen kykenevät. Perheissä keskinäisellä arvoasemalla ei ole väliä ja muodollista kunnioitusta osoitetaan harvoin. Kun lapset ovat aikuisia, suhde vanhempiin muistuttaa tasavertaisten aikuisten välillä vallitsevaa ystävyysuhdetta ja lapset aikuisina toimivat itsenäisesti päättäen omista elämänsä asioista vanhempiaan konsultoimatta. Pienen valtasuhteen maissa riippumattomuus on ihanne ja se on yksi elämänosa-alueista, josta ympäröivä kulttuuri ilmenee. (Hofstede 1993:54.)

Valtasuhteilla on merkitystä myös koulumaailmassa. Suuren valtaetäisyyden maissa vanhemman ja lapsen eriarvoisuus siirtyy koulussa opettaja-oppilas -suhteeseen. Opettajaa pidetään suurena ja kunnioitettuna auktoriteettina, jota kunnioitetaan esimerkiksi nousemalla seisomaan hänen tullessaan luokkaan. Koulussa oppiminen on opettaja-keskeistä ja opettaja pitää yllä kuria. Oppilaat puhuvat vain opettajan käskystä. Opettajille ei ole hyväksyttävää esittää eriäviä mielipiteitä eikä arvostelua. Oppilaiden ruumiillinen kurittaminen on usein hyväksyttävää. Kurittamista pidetään usein myös hyvänä asiana, jotta lapsen luonne kehittyisi kulttuurin normien mukaiseksi. Opetusprosessi nähdään pitkälle henkilöityneenä, jossa opetettavaa tietoa ei nähdä persoonattomana faktana vaan opettajan subjektiivisena viisautena. Suuren valtasuhteen maissa oppimisen laatu on suoraan suhteessa opettajan pätevyyteen. (Hofstede 1993:56-57.)

Pienen valtasuhteen maissa oppilaiden ja opettajien odotetaan kohtelevan toisiaan tasavertaisesti. Opetus on oppilaskeskeistä ja oppilaat voivat puhua luokassa ilman käskyä, sekä heidän oletetaan kysyvän, jos he eivät ole jotain asiaa ymmärtäneet. Väitely on sallittu ja eriävistä mielipiteistä keskustellaan. Opetus pyrkii etenemään vasta- vuoroisessa dialogissa, jossa oppilaita palkitaan oma-aloitteisuudesta. Ruumiillinen kuritus ei ole hyväksyttävää pienen valtasuhteen maissa. Opetuksessa siirretään vuorovaikutuksen kautta persoonaan sitoutumatonta tietoa opettajan ja oppilaan välillä. Oppimisprosessi on pienen valtasuhteen maissa perustunut pitkälti oppilaan omaan kyvykkyyteen opiskella ja opinnoissa menestyminen riippuu pitkälti yksilön omista intresseistä ja kyvyistä. (Hofstede 1993:56-57.)

Suuren valtasuhteen maissa valta ja ihmisten eriarvoisuus käsitetään yhteiskunnassa yleisesti vallitsevana tosiasiana. Tulot jakautuvat epätasaisesti ja maissa valitsee suuri kuilu rikkaiden ja köyhien välillä. Varakkaita ihmisiä on vähän ja köyhempiä on sitäkin enemmän. (Hofstede 1993:60-62.) Pienen valtasuhteen maissa ajatellaan, että vallan käytön pitäisi olla lain mukaista ja sen tulisi kestää myös moraalinen arviointi. Vallanpitäjien nähdään olevan asemassaan asiantuntemuksensa johdosta. Eriarvoisuuden sijaan vallitsee tasa-arvoisuuden ihanne. Tasa-arvoisuuteen pyritään lakien kautta, joilla luodaan kaikille samat oikeudet huolimatta siitä missä asemassa on. Vallan, arvo- aseman ja varallisuuden ei tarvitse aina esiintyä yhdessä. Vallanpitäjiä saatetaan katsoa pahasti, jos he pröystäilevät varallisuudellaan tai arvoasemallaan. Tulot jakautuvat pienen valtasuhteen maissa yleensä tasaisemmin kuin suuren valtasuhteen maissa, ja siihen pyritään myös vaikuttamaan verotuksella. (Hofstede 1993:62-63.)

Hofsteden tulkinnat valtasuhteiden ilmenemisestä yhteiskunnissa ja niiden erilaisissa ympäristöissä kuten perheissä, ovat kärjistettyjä kuten muutkin dimensiot, mutta hyvin suuntaa antavia. Maahanmuuttajataustaisten henkilöiden ottaessa osaa suomalaiseen yhteiskuntaan, he joutuvat väkisin kohtaamaan Suomessa vallitsevan pienen valtasuhteen. Useiden maahanmuuttajien tai pakolaisten tullessa suuren valtasuhteen maista, he voivat olla hämmentyneitä huomattessaan kouluissa, perheissä ja työpaikoilla vallitsevan erilaisen valtasuhteen kuin kotimaassaan. Suuren valtasuhteen maasta Suomeen tuleva voi kokea pienen valtasuhteen takia myös meidän perhekulttuurimme ja ihmisten keskinäiset suhteet kylmänä ja etäisenä (Hofstede 1993: 54).

Ryhmäkoti Ingaksen työntekijöiltä nousi ajatuksia, jotka pystytään määrittelemään valtasuhteisiin liittyviksi aiheiksi. Työntekijät nostivat esille, että suomalaiset toisinaan vai-

kuttavat kylmiltä, koska yksityisyyden kunnioitus on niin suurta. He olivat myös kiinnittäneet huomiota siihen, että Suomessa käytetään hyvin vähän nimiä tai titteleitä ja ettei täällä ole tapana aloittaa virallisiakaan kirjeitä asemaa edustavilla etuliitteillä, kuten herra tai rouva. Suomalaisten viestintä-kulttuuri onkin hyvin epämuodollista, joka johtuu siitä, että pienen valtasuhteen maassa ei ole tarvetta korostaa ihmisten hierarkiaa. Työntekijöiltä nousi myös tärkeä huomio siitä, että suomalainen poliisi ei ota vastaan lahjuksia ja täällä viranomaisiin voi luottaa. Valtasuhte vaikkakin alaikäisten yksintulneiden turvapaikanhakijoiden ajatuksiin viranomaisista. He ovat mahdollisesti joutuneet pelkäämään viranomaisia omassa kotimaassaan ja Suomessa heihin pitäisi voida luottaa, mutta epäluulot voivat olla suuria. Havaitsin myös itse Ingaksessa, että poliisi on yksi viranomaisia edustava auktoriteetti, jota lapset ja nuoret pelkäävät.

Suomessa pienen valtasuhteen ilmeneminen koulussa voi hämmentää alaikäisiä yksintulleita turvapaikanhakijoita. Monet Ingaksessa olevat lapset ja nuoret ovat tulleet alueilta, jotka Hofstede (1993) luokittelee suuren valtasuhteen maiksi. Monissa maissa koulutus on opettajajohtoista, joten uudet koulujärjestelmät ja itseohjautuvaan opiskeluun orientoituminen sekä vähäisempi kurinpito voivat aiheuttaa suomalaisen koulusysteemiin totuttelevalla sopeutumisvaikeuksia, jotka voivat ilmetä esimerkiksi korostuneena levottomuutena (Ekholm- Salmenkangas 2008:22, Hofstede 1993:56).

Seuraavalla sivulla oleva taulukko kuvaa tiivistetysti tyypillisimmät erot pienen valtasuhteen ja suuren valtasuhteen maiden välillä.

Taulukko 3. pienen valtaetäisyyden ja suuren valtaetäisyyden erityispiirteistä

Pieni valtaetäisyys	Suuri valtaetäisyys
Vallankäyttö laillista ja moraalista	Mahti menee oikeuden edelle, vallanpitäjä on aina oikeassa ja hyvä
Suuri keskiluokka	Pieni keskiluokka
Kaikilla tulisi olla tasavertaiset oikeudet	Vallanpitäjillä on etuoikeuksia
Vallanpitäjät haluavat näyttää vähemmän valtaa käyttäviltä kuin ovat	Vallanpitäjät haluavat tehdä niin suuren vaikutuksen kuin suinkin
Valta perustuu muodolliseen asemaan ja kykyyn palkita	Valta perustuu perheeseen tai ystäviin, karsimaan ja voimankäyttöön
Poliittista järjestelmää voidaan muuttaa säätöjä muuttamalla (evoluutio)	Poliittinen järjestelmä muutetaan vaihtamalla johto (revoluutio)
Sisäpoliittinen väkivalta on harvinaista	Poliittiset konfliktit johtavat usein väkivaltaisuuksiin
Tulonjaon erot pienet, verotus vähentää niitä entisestään	Tulonjaot suuret, verotus kasvattaa eroja
Vallitsevat uskontokunnat ja filosofiat korostavat tasavertaisuutta	Vallitsevat uskonnot ja filosofiat korostavat hierarkkisuutta ja kerrostuneisuutta
Johtamisteoriat keskittyvät alaisten rooliin	Johtamisteoriat keskittyvät johtajan rooliin

Lähde: Hofstede 1993: 68

Valtasuhteista oppaan käsikirjoitukseen valikoituivat aiheet Suomessa poliisin ja viranomaisten luotettavuudesta sekä vallalla oleva tasa-arvoisuus. Valitsin nämä aiheet koska ne ovat tärkeimpiä Ingaksen kohde ryhmää ajatellen sillä, aiheet koskettavat heidän arkielämäänsä päivittäin. Turvapaikanhakijoina he joutuvat olemaan paljon tekemisissä viranomaisten kanssa, jolloin oleellista on tuoda esille viranomaisten luotettavuus. Tasa-arvo ilmenee myös jokapäiväisessä elämässä, joten se on hyvin tärkeää sisäistää, jotta Suomalaiseen yhteiskuntaan integroituminen olisi mahdollista. Viranomaisiin liittyvät aiheet nousivat esille myös ryhmäkoti Ingaksen työntekijöiltä.

4.2.2 Yksilöllisyys ja kollektivismi

Hofsteden (1993) tutkimusten mukaan Yhdysvallat ja Australia ovat yksilöllisimpiä tutkimuksessa mukana olleita maita. Suomi lukeutuu myös yksilöllisiin maihin. Kollektiivisiä maita edustavat muun muassa Iran, Arabimaat, Turkki, Pakistan, Itäinen Afrikka, Läntinen Afrikka ja monet Aasian ja Etelä-Amerikan maat. (Hofstede 1993:82.)

Suurin osa maailman ihmisistä elää yhteiskunnissa, joissa yksilön edun edelle asetetaan aina ryhmän etu. Ihmisen ensimmäinen ryhmä on aina perhe. Perheelle tulee olla myös uskollinen elämänsä ajan. Kollektiivisissa yhteiskunnissa perhe koostuu isosta joukosta ihmisiä, jotka ovat kiinteästi tekemisissä toistensa kanssa. Perheeseen saataan laskea vanhempien ja lasten lisäksi erilaisia sukulaisia ja palvelusväkeä. Perheeseen kuuluva lapsi omaksuu nopeasti kuuluvansa osaksi tiettyä ryhmää ja perheestä muodostuu identiteetin tärkein lähde. Yksilön ja perheen välillä vallitsee riippuvuusuhde, jossa jokainen perheenjäsen tarvitsee toistaan. (Hofstede 1993:77; Pentikäinen 2005:102.)

Maailmassa on enemmän kollektiivisia yhteiskuntia, kuin yksilöllisiä yhteiskuntia. Yksilöllisissä yhteiskunnissa ydinperheeseen ajatellaan kuuluvan vanhemmat ja lapset. Yksilapsia perheitä on jatkuvasti enenevässä määrin. Yhteydenpito sukulaisiin on vähäistä. Siinä missä lapsi kollektiivisessa yhteiskunnassa oppii ensin ajattelemaan itseään osana perhettä, niin yksilöllisessä yhteiskunnassa kasva lapsi oppii pian näkemään itsensä muista eroavana itsenäisenä ihmisenä. Kasvatuksessa pyritään saamaan lapsista mahdollisimman omatoimisia ja omillaan pärjääviä yksilöitä. Kun lapset muuttavat pois kotoa, yhteys vanhempiin vähenee entisestään ja on mahdollista, että välit katkeavat kokonaan. Yksilöllisessä yhteiskunnassa asuvien terveiden henkilöiden ei oleteta olevan riippuvaisia mistään ryhmästä vaan ihanne on, että jokainen pärjää omillaan. (Hofstede 1993: 78.)

Kollektiivisessa yhteiskunnassa kommunikaatio on hienovaraista. Erimielisyyksien ilmetessä suoraa välien selvittelyä pidetään huonona käytöksenä. Ei- sana merkitsee itsessään vastustamista ja sitä tulisi välttää. Korrektimpaa on esittää kiertoilmaus ja kieltäytyä sillä lailla kohteliaasti. Sana ”kyllä” ei tarkoita kollektiivisissa kulttuureissa välttämättä myöntymistä vaan se on ennemminkin merkki ilmaisulle, että on kuultu, mitä kanssa-keskustelija on sanonut. Kollektiivisissa yhteiskunnissa kasvaneet lapset kasvavat myötäilemään muiden mielipiteitä. Ryhmän, usein perheen, mielipide on ainut oikea eikä henkilökohtaisia mielipiteitä ole. Jos lapsi kertoo kollektiivisesta mielipiteestä poikkeavat omat näkemyksensä, häntä pidetään huonokäytöksisenä. (Hofstede 1993:88-89.) Kollektiivisessa yhteiskunnassa perheen ongelmista ei myöskään kuulu puhua ulkopuolisille vaan ongelmat pidetään perheen keskuudessa (Pentikäinen 2005: 102).

Yksilöllisissä yhteiskunnissa rehellisyys, vilpittömyys ja suoraan puhuminen ovat arvostettuja hyveitä eli toisin kuin kollektiivisissa yhteiskunnissa. Eriäviä mielipiteitä saa ja on toivottavaa esittää, jotta päästäisiin ehkä suuremman oivalluksen äärelle. Viestinnällä on otettava myös muut huomioon, mutta tosiasioita ei saisi mennä muuttamaan ja rehellisyyttä opetetaan lapsille jo varhain. Ihmisten tulisi osata antaa ja vastaanottaa palautetta ja hyödyntää se rakentavasti. Vain näin voidaan kehittyä eteenpäin. Lapsia kannustetaan omiin mielipiteisiin ja lapset jotka eivät siihen kykene vaan seuraavat ryhmän mielipiteitä, mielletään heikkoluonteisiksi. (Hofstede 1993:88.)

Kollektiivisuus ja yksilöllisyys vaikuttavat myös perheen talouteen. Kollektiivisille yhteiskunnille tyypillisessä suurperheessä on mahdollista, että yksi jäsen on töissä ja jakaa kaikki tulonsa suurperheen ylläpitoon. Tähän liittyy oleellisesti uskollisuus perhettä kohtaan. Yksilöllisissä yhteiskunnissa lapsia kannustetaan tekemään lapsesta asti pieniä kotitöitä, joista he ansaitsevat rahaa omaan käyttöönsä (Hofstede 1993:90.) Tämä osoittaa jo suurta itsenäisyyttä ja yksilöllisyyttä, jossa yksilöt ovat pitkälti vastuussa omista varoistaan. Monet nuoret kustantavat opiskelunsa itse tekemällä töitä. 18-vuotta täyttäneitä pidetään itsenäisesti omista asioistaan ja taloudestaan päättävänä aikuisina. (Hofstede 1993:89-90.)

Ryhmäkoti Ingaksen työntekijät havaitsivat paljon myös yksilöllisyyteen ja kollektiivisyyteen liittyviä asioita. He nostivat esille, kuinka rehellisyyttä pidetään Suomessa suuressa arvossa ja kuinka valehteleminen on suomalaisessa yhteiskunnassa väärin. Tämä on selkeä yksilöllisen yhteiskunnan piirre. Työntekijät huomioivat myös yksilöllisyyden ilmenevän seuraavilla tavoilla: ihmisillä on niin sanottu oma henkilökohtainen reviiri, joten ei ole tavallista mennä liian lähelle esimerkiksi kassajonossa. Bussissa ei yleensä mennä istumaan kenenkään viereen, jos muualla on vapaa paikka, uusia ihmisiä, esimerkiksi lapsia, kohdatessa heitä ei mennä halaamaan tai ottamaan syliin, vieraille ihmisille ei yleensä puhuta esimerkiksi bussipysäkillä tai kassajonossa. Yksilöllisille yhteiskunnille on tyypillistä, että jokainen pitää huolta omasta taloudestaan (Hofstede 1993:90). Tämä tuli ilmi myös työntekijöiden puheissa, heidän kertoessaan, kuinka he ovat havainneet, Suomessa olevan normaalia, että jokainen maksaa itse ravintolalaskunsa, vaikka olisivat syömässä seurueessa.

Monet Suomeen alaikäiset yksintulleet turvapaikanhakijat voivat olla hämmentyneitä havaitessaan Suomen poikkeavan paljolti kollektiivisesta yhteiskunnasta. He voivat kokea täällä yksinäisyyttä, koska perhe ja verkostot ovat poissa ja omista henkilökoht-

taisista asioista ei sovi puhua vieraille. Monille turvapaikanhakijoille kollektiivisesta perheyhteisöstä eroon joutuminen on shokki; He eivät ole koskaan ajatelleet joutuvansa erilleen perheyhteisöstään. Suomessa ero kuitenkin konkretisoituu ja maan turvallisuuskään ei kompensoi perheen poissaolon jättämää ikävää tunnetta. (Pentikäinen 2005: 100-103.) Suomalaisista voi välittyä kylmä ja etäinen kuva, koska yhteisöllisyys ei ole niin vahvaa kuin monissa muissa maissa. Suomalaisen nuorten itsenäisyys voi tuntua erikoiselta ja turvapaikanhakijat voivat ihmetellä käytöstämme. Suomalaisen tapa kommunikoida voi kuulostaa tyylyltä, koska puhumme suoraan ja eriävien mielipiteiden kertominen on meille luonnollista. Meillä on vähäistä symbolisen arvon ja vallan osoittamista, joka ilmenee keskusteluissa muun muassa siinä, ettemme käytä herra ja rouva – etuliitteitä ja sinutteleme toisiamme luontevasti huolimatta siitä, mikä on roolimme yhteiskunnassa. Myös ryhmäkoti Ingaksen työntekijät olivat havainneet tämän ja he kokivat sen ihmetyttävänä asiana suomalaisessa yhteiskunnassa.

Seuraavalla sivulla olevassa taulukossa kuvataan tyypillisimmät piirteet yksilöllisille yhteiskunnille ja kollektiivisille yhteiskunnille.

Taulukko 4. Yksilöllisyyden ja kollektiivisuuden erityispiirteet

Yksilöllisyys	Kollektiivisuus
Yksilön etu menee kollektiivisten etujen edelle	Kollektiivinen etu menee yksilön edun edelle
Jokaisella on oikeus yksityisyyteen	Ryhmällä on oikeus puuttua yksityiselämään
Jokaisella odotetaan olevan omat mielipiteensä	Ryhmä määrää yksilön mielipiteistä
Lait ja oikeudet ovat kaikille samoja	Lait ja oikeudet vaihtelevat ryhmän mukaan
Korkea BKT (bruttokansantuote)	Alhainen BKT
Lehdistön vapaus	Valtion valvoma lehdistö
Poliittinen valta äänestäjillä	Eturyhmillä poliittista valtaa
Valtiolla rajallinen rooli maan talousjärjestelmässä	Valtiolla hallitseva rooli talousjärjestelmässä
Yksilön vapautta koskevat ideologiat menevät tasa-arvoa koskevien ideologioiden edelle	Tasa-arvoisuutta koskevat ideologiat menevät yksilön vapautta koskevien ideologioiden edelle
Jokaisen yksilön perimmäisenä tavoitteena on itsensä toteuttaminen	Sopuointu ja yksituumaisuus ovat perimmäisiä tavoitteita yhteiskunnassa

Lähde: Hofstede 1993:109

Yksilöllisyys ja kollektivismi – aiheesta oppaaseen valikoituivat yksilöllisyys osana suomalaista yhteiskuntaa sekä omien mielipiteiden ilmaisun sallittavuus Suomessa. Yksilöllisyyden esille tuonti tyypillisenä kulttuuripiirteenä Suomelle voi auttaa Ingaksen nuoria ymmärtämään, että suomalaiset eivät ole ilkeyttänsä itsenäisiä. Me vain olemme

tottuneet Suomessa omaan yksityisyyteemme samoin kuin kollektiivisista yhteiskunnista tulevat ovat tottuneet tiiviimpään yhteisöllisyyteen. Aiheen tärkeyttä tukee myös se, että Ingaksen työntekijät nostivat esille yksilöllisyyden ja yksityisyyden kunnioituksen merkitystä Suomessa. Toinen oppaassa esille tuotava asia on mielipiteiden ilmaisun sallittavuus ja kommunikaatio. Ingaksen nuorten on hyvä tiedostaa, että pienen valtasuhteen maalle, kuten Suomelle, on tyypillistä, että ihmiset kertovat omia mielipiteitään. Eriävistäkin mielipiteistä huolimatta asioista voidaan keskustella rakentavasti ilman, että se on epäkohteliasta tai töykeää. Suomessa vallitsee sananvapaus, joka koskee myös Ingaksen nuoria.

4.2.3 Maskuliinisuus ja feminiinisyys

Hofstede (1993) on jakanut tutkimuksiansa mukaan yhteiskuntia maskuliinisiin ja feminiinisiin. Maskuliinisuus ilmenee yhteiskunnissa, joissa on selkeät roolijaot. Näissä yhteiskunnissa miesten odotetaan olevan luonteeltaan kovia ja naisten pehmeitä. Feminiinisyys ilmenee vastaavasti yhteiskunnissa, joissa perinteiset sukupuoliroolit menevät päällekkäin ja esimerkiksi miehiltä odotetaan löytyvän myös pehmeyttä ja kiinnostusta elämänlaadusta. (Hofstede 1993:122.)

Hofsteden (1993) luokittelua feminiinistä ja maskuliinisista maista tutkiessa voidaan tulkita, että maailman feminiinisimmät maat ovat Ruotsi, Norja, Hollanti sekä Tanska. Myös Suomi kuuluu feminiinisiin maihin. Kohtuullisen feminiinisiä maita ovat muun muassa Itäinen ja Läntinen Afrikka, Iran ja Turkki. Maskuliinisin maa on Japani. Kohtuullisen maskuliinisia maita ovat esimerkiksi Etelä- Afrikka, Arabimaat ja Pakistan. (Hofstede 1993: 122-124.) Hofstede ei ole pystynyt tutkimaan kaikkia mahdollisia mailta, mutta hänen tutkimustensa perusteella voidaan arvioida, että alueet, joista tulee paljon alaikäisiä turvapaikanhakijoita eli Afrikka mantereena sekä Lähi-itä ja Kaukoitā, ovat todennäköisemmin maskuliinisia alueita kuin feminiinisiä alueita.

Yhteiskunnissa vallitsee erilaisia käsityksiä siitä, minkälainen käyttäytyminen on sopivaa eri sukupuolille. (Hofstede 1993:119.) Hofstede (1993) määrittelee miesten perinteisen roolin olevan kodinulkopuoleiset asiat kuten, työnteko. Miehiltä odotetaan yleensä myös kilpailuhenkisyttä, tiukkuutta ja kovuutta. Naisten odotetaan huolehtivan kodista ja lapsista sekä olevan pehmeämpiä kuin miesten. Juuret näille perinteisille käsityksille juontavat siitä, että naiset ovat synnyttäneet lapset ja miehien tehtävä on ollut suojella naisia ja lapsia. Positiiviset kokemukset näistä rooleista lujittavat niitä entises-

tään. Kodin sisällä roolijako vaikuttaa myös lapsen. Lapsi oppii jo varhain sisäistämään miehille ja naisille tyypilliset roolijaot ja todennäköisesti myöhemmin elämässään ilmentää niitä samoin. (Hofstede 1993: 120.) Roolit eli kansallinen kulttuuri ja sukupuoltenkulttuuri ovat siis opittuja asioita, mutta niihin on hyvin vaikea vaikuttaa. Ne sisäistetään pitkälti tiedostamatta jo hyvin varhaisessa vaiheessa, eikä silloin tiedetä muista mahdollisuuksista. (Hofstede 1993:125.)

Maskuliinisissa maissa tyypillistä on poikien ja tyttöjen oppiminen kunnianhimoisiksi ja kilpailuhenkisiksi. Feminiinissä maissa vaatimattomuus ilmenee sekä pojilla että tytöillä. Maskuliinisessa kulttuurissa tavallista on oman erinomaisuuden ja saavutusten korostaminen, mutta feminiinissä maissa sitä pidetään usein epäsovivana kerskumisena. Myös sankarikultti ilmentää maskuliinisuutta ja feminiinisyttä. Maskuliinisessa kulttuurissa ihaillaan vahvoja sankareita kuten Amerikassa Ramboa. Feminiinisessä kulttuurissa vallitsevien pehmeiden arvojen kautta lapsetkin oppivat kokemaan myötätuntoa heikommassa asemassa olevia kohtaan. Suomi edustaa feminiinistä maata ja niissä usein sankarina on anti-sankari, Suomessa esimerkiksi Uuno Turhapuro. (Hofstede 1993:130-131.)

Lähes kaikissa yhteiskunnissa miehet ovat aina hallinneet kodin ulkopuolista elämää ja olleet yhteiskunnassa päättävissä asemassa. Naiset ovat olleet usein sidottuja lastenhoitoon. Naiset ovat olleet harvoin päättävissä asemassa ja sananvaltaa on ollut naisilla vasta, kun he ovat saavuttaneet kunnioitettavan iän. (Hofstede 1993:131.) Alempien sosiaaliryhmän naiset ovat muita naisia aikaisemmin osallistuneet työelämäään, mutta vain turvatakseen perheen toimeentulon eikä toteuttaakseen itseään työn kautta. Usein nämä työt olivat vähempi-arvoisina pidettyjä tehtäviä ja huonommin palkattuja kuin miesten työt. Tänä päivänä teollistuneissa maissa naiset pystyvät määrittelemään oman roolinsa aiempaa vapaammin. Viimeisten vuosien aikana naisten rooli työelämässä on kasvanut, mutta toisin kuin voisi luulla, feminiinisissä yhteiskunnissa naisten rooli ei silti ole muuttunut sen nopeampaa kuin maskuliinisissa yhteiskunnissa. Tämä johtuu siitä, että miehillä on edelleen valta-asema työelämässä ja naisten tulisi olla erittäin kunnianhimoisia lyödäkseen kilpailijansa päästäkseen esimerkiksi hyvin työtehtäviin. Feminiinisissä maissa naisten kunnian-himo on kuitenkin melko vähäistä, joka johtaa siihen, ettei huippu työtehtäviin ole naispuolista tunkua. (Hofstede 1993:139-140.)

Maskuliinisuus ja feminiinisyys ilmentyvät myös koulumaailmassa. Maskuliinisille kulttuureille on ominaista oppilaiden pyrkivän aina parhaaseen lopputulokseen ja huippuarvosanoihin. Feminiinisessä kulttuurissa yleensä koetaan keskiverto arvosanojen ja menestyksen riittävän. (Hofstede 1993:132.) Oppilaiden luokkakäyttäytymisessä maskuliinisen kulttuurin piirteet ilmenevät oppilaiden haluna näkyä ja kuulua luokassa. He kilpailevat toistensa kanssa ja ovat innostuneita. Feminiinissä kulttuureissa kilpailua saatetaan karsastaa ja liian innokkaalta näyttämistä pyritään välttämään. Feminiinissä kulttuureissa uramahdollisuuksia suurempaa roolia näyttelee oppilaan omat henkilökohtaiset kiinnostuksen kohteet. Myös koulussa menestymiselle on eroja maskuliinisissa ja feminiinisissä kulttuureissa. Maskuliinisessa kulttuurissa paineet menestyä koulussa ovat niin suuret, että häpeä epäonnistumisesta saattaa olla valtava. (Hofstede 1993:132-133.) Koulun lisäksi maskuliinisessa yhteiskunnassa suhde työhön on hyvin intensiivinen, eletään työlle. Feminiinisessä yhteiskunnassa työ on lähinnä toimeentuloa varten, ja pelkästään työlleen omistautuvaa ihmistä pidetään työnarkomaanina. (Hofstede 1993: 136.)

Maskuliiniset yhteiskunnat korostavatkin suorituksia ja jokaisen oman henkilökohtaisen panostuksen merkitystä elämään, kuten ilmeni myös suhteessa koulunkäyntiin ja työelämään. Feminiinissä yhteiskunnissa uskotaan hyvinvointiyhteiskuntaan. Feminiinissä yhteiskunnassa ihmisten tasa-arvoisuus ja elämän laadun vähimmäistason takaaminen vähäosaisillekin, toteutetaan verotuksen kautta. Maskuliinissa maissa ajatellaan köyhyyden olevan köyhien itse aiheuttamaa joten maskuliinisen ajatusmaailman mukaan missään nimessä varakkaampien ei tule kustantaa köyhien elämää. (Hofstede 1993: 141.)

Maskuliinisuus ja feminiinisyys ilmenevät myös tavassa ratkoa erimielisyyksiä. Maskuliinissa maissa konflikti tilanteet pyritään ratkaisemaan usein tappelulla, jossa paras voittaa. Feminiinissä maissa konfliktit pyritään ratkaisemaan neuvottelemalla ja sovittelemalla. (Hofstede 1993:135.) Tämä on huomion arvoinen asia Ingaksen kohderyhmää ajatellen. Heidän on tiedostettava, että Suomessa erimielisyyksiä eivät ratko nyrkkit vaan sanat. Väkivaltaa ei voi käyttää Suomessa, se on rikollista toimintaa ja otetaan vakavasti. Asioista on osattava keskustella myös rakentavasti, eikä kaikista erimielisyyksistä tule tehdä sanallistakaan tappelua.

Ingaksen työntekijöiden ajatuksissa löytyi feminiinisyteen viittaavia asioita. He toivat esille, että suomalaisessa koulumaailmassa ilmenee vapaamielistä käytöstä. Sen li-

säksi koulumaailman avoimuus ilmenee oppilaiden ja opettajien tasavertaisena, vasta-
vuoroisena, keskustelevana suhteenä. Ingaksessa oli vallalla myös vitsi, kuinka Suo-
messä ensin tulevat lapset, nainen, koira ja sitten mies. Tässä vitsissä piilee kuitenkin
syvempi oivallus suomalaisen yhteiskunnan feminiinisydestä. Tämä on tasa-arvoinen
yhteiskunta, jossa miesten ja naisten roolit eivät ole yhtä selkeitä kuin maskuliinisessa
kulttuurissa ja heikompien puolta tulisi pitää.

Alla olevasta taulukosta käyvät tiivistetysti ilmi feminiinisuuden ja maskuliinisuuden eri-
tyispiirteet.

Taulukko 5. Feminiinisuuden ja maskuliinisuuden erityispiirteet

Feminiinisyys	Maskuliinisuus
Arvoina muista välittäminen ja voimavaro- jen säilyttäminen	Arvoina menestys ja kehitys
Lämpimät ihmissuhteet ovat tärkeitä	Raha ja tavara ovat tärkeitä
Vaativattomuus	Miehet jämähköitä, kunnianhimoisia ja ko- via
Sekä isät että äidit käsittelevät tosiasioita ja tunteita	Isät käsittelevät tosiasioita ja äidit tunteita
Tytöt sekä pojat saavat itkeä, mutta kummatkaan eivät saa tapella	Tytöt itkevät, mutta pojat eivät. Poikien tulee vastata hyökkäykseen tappelulla, mutta tytöt eivät saa tapella
Heikkoja kohtaan tunnetaan myötätuntoa	Vahvat saavat myötätuntoa
Normina keskiarvo-oppilas	Normina paras oppilas
Koulussa epäonnistuminen on pieni asia	Koulussa epäonnistuminen on katastrofi
Työtä tehdään toimeentuloa varten	Eletään työtä varten
Tasa-arvoisuus, solidaarisuus	Oikeus, kohtuus ja kilpailu, suoritukset
Riidat ratkaistaan kompromisseilla ja neuvotteluilla	Ristiriidat ratkaistaan tappeluilla

Lähde: Hofstede 1993: 142

Maskuliinisuudesta ja feminiinisydestä oppaaseen valikoituivat ristiriitojen ratkaisuta-
vat ja miesten ja naisten perinteisten roolien vähäisyys. Oppaan kohderyhmän on hyvä
tietää ja ymmärtää, kuinka suhtautua ristiriitatilanteisiin ja ymmärtää, että niistä selviää
parhaiten puhumalla. Jos ristiriitatilanteisiin suhtautuu suurelle valtasuhteelle tyypillisel-
lä hyökkävällä puolustuksella, ei suomalaisessa yhteiskunnassa saavuta kestäväää

ratkaisua. Ristiriitatilanteita voi syntyä missä tahansa toimintaympäristössä, jossa kohden ryhmä toimii esimerkiksi koulussa ja ryhmäkodissa. Toinen tärkeä asia maskuliinisuudesta ja feminiinisuudesta on nostaa esiin se, että Suomessa miehet ja naiset käsittelevät tasapuolisesti kodin sisäisiä ja ulkopuolisia asioita sekä tosiasioita ja tunteita. Tämä kertoo siitä, ettei Suomessa ole selkeitä tiettyjä rooleja miehille ja naisille. Ingakseen nuorten tulee ymmärtää, että suomalaisessa yhteiskunnassa erilaisissa rooleissa voi olla miehiä ja naisia.

4.2.4 Epävarmuuden sietäminen

Kaikki ihmiset ja yhteiskunnat joutuvat sietämään epävarmuutta. Epävarmuus aiheuttaa ahdistusta. Se on tunne, jolla ei ole kohdetta ja siksi epämääräinen (Hofstede 1993:168). Tulevaisuudesta ei ikinä tiedä, eikä kaikkiin asioihin ole mahdollista varautua ennakoinnista huolimatta. Eri kulttuureiden välillä vaihtelee kuitenkin tapa suhtautua epävarmuuteen. Epävarmuuden ja varmuuden tunteet ovat opittuja asioita kuten arvot. Tavot kuinka käsitellä näitä tunteita juontavat juurensa kulttuuriperimästä. Laeilla ja määräyksillä pyritään vähentämään epävarmuutta ihmistenkäyttäytymisestä siinä määrin missä se on mahdollista. (Hofstede 1993: 160-161.)

Hofsteden (1993) mukaan epävarmuutta siedetään huonosti esimerkiksi Turkissa, Israelissa, Pakistanissa ja Arabimaissa. Suomessa epävarmuutta siedetään kohtalaisesti. Samalla tasolla Suomen kanssa on Iran. Suomea paremmin epävarmuutta siedetään Läntisessä Afrikassa, Itäisessä Afrikassa ja Etelä Afrikassa. (Hofstede 1993:164.)

Epävarmuuden välttäminen ilmenee arkipäiväisissä asioissa kuten perheessä. Jo pienenä lapset oppivat erottamaan muun muassa, mikä on puhdasta ja likaista ja mikä on turvallista ja mikä vaarallista. Tällaiset luokittelut vaihtelevat suuresti yhteiskunnan – ja jopa perheiden sisällä, joten teoria on suuntaa antava. (Hofstede 1993:170.) Kulttuurit joissa epävarmuutta vältellään suuresti, määrittelevät tiukasti likaisen ja vaarallisen. Likaisuus ja vaarallisuus eivät ole vain aineellisia käsitteitä, vaan koskevat myös ihmisiä. Tällainen luokittelu luo rasismia, koska lapset kasvavat perheissä oppien vanhemmiltaan ja yhteisöltään, minkälaiset ihmiset ovat hyväksyttävä ja minkälaiset eivät ole. Voimakkaasti epävarmuutta välttävät yhteiskunnat kokevat tarvitsevansa tällaista luokittelua, jotta tietäisivät, ketä vastaan pitää puolustautua. Myös ajatuksia on mahdollista pitää vaarallisina ja likaisina. Kiellettyjä asioita ei ole sallittua kyseenalaistaa suuresti epävarmuutta välttelevässä yhteiskunnassa. (Hofstede 1993:171.)

Epävarmuutta hyvin sietävissä kulttuureissa suhde likaiseen ja vaaralliseen on mutkattomampi. Niissä sallitaan epäillä likaisen ja vaarallisen rajanvetoa, kun kyseessä tuntemattomat tilanteet, ihmiset ja ajatukset. Yleisistä normeista poikkeavaa käytöstä ei pidetä yhtä uhkaavana, kuin sitä pidetään huonosti epävarmuutta sietävissä kulttuureissa. Ulkonäköä koskevat normit eivät ole yhtä vahvoja kuin epävarmuutta huonosti sietävissä kulttuureissa, ja lapset opetetaan pienestä asti kohtelemaan kaikkia samalla tavalla huolimatta heidän ulkonäöstään. (Hofstede 1993:171-172.) Epävarmuutta voimakkaasti välttäviä kulttuureita voidaan kuvata Hofsteden (1993) mukaan luonnehdinnalla ”Erilainen on vaarallista” ja hyvin epävarmuutta sietäviä kulttuureita ”Erilaisuus on kiinnostavaa” Ja niiden välimaastoon sijoittuvia kulttuureita ajatuksella ”Erilaisuus on huvittavaa. (Hofstede 1993: 172.) Suomi sijoittuu Hofsteden (1993) tutkimuksessa saaman pistemäärän mukaan suunnilleen tähän välimaastoon.

Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat voivat kiinnittää huomiota, että Suomessa on paljon hyvin erinäköisiä ja erityylyisiä ihmisiä. Maassamme on paljon erityisesti nuorisokulttuureja, joissa nuoret pyrkivät ilmentävään omia kiinnostuksen kohteitaan ja arvojaan ulkoisen pukeutumisen kautta. Huonosti epävarmuutta sietävästä maasta tulevat lapset ja nuoret, jotka ovat tottuneet näkemään ihmiset aina pukeutuneena samankaltaisesti, voivat hämmästyä Suomessa ulkonäköjen moninaisuudesta. Täällä lapset ovat opetettu pienestä pitäen kohtelemaan muita lapsia samanarvoisesti riippumatta heidän ulkonäöstään tai mielenkiinnonkohteistaan, joten suomalaislapsille erilaisuus on luonnollista.

Koulumaailmassa epävarmuuden sietäminen ilmenee erilaisina odotuksina oppimistilanteita kohtaan. Epävarmuutta huonosti sietävissä kulttuureissa opetustilanteilta odotetaan täsmällisiä tavoitteita, yksityiskohtaisia tehtävänantoja ja tiukkoja aikatauluja. Oppilaat olettavat, että on yksi oikea vastaus ja se tulee löytää. Oppilaat odottavat tulevansa palkitukseksi oikeista vastauksista. Opettajien odotetaan olevan asiantuntijoita, joilla on aina tiedossa kaikki vastaukset. Opettajien kanssa ei olla erimieltä eikä heitä kyseenalaisteta. Epävarmuutta hyvin sietävissä kulttuureissa opetustilanteilta odotetaan avoimuutta. Opetustilanteissa päämäärät tulisi olla epämääräisiä ja tehtävänannot suurpiirteisiä. Omaperäisiä ja uusia näkökulmia arvostetaan. Yleisesti hyväksytään, ettei opettaja välttämättä tiedä vastausta kaikkiin kysymyksiin ja asioista voidaan keskustella. (Hofstede 1993:172-173.)

Seuraava taulukko kuvastaa voimakasta ja vähäistä epävarmuuden sietämistä.

Taulukko 6. Epävarmuuden välttäminen

Vähäinen epävarmuuden välttämisyrymitys	Voimakas epävarmuuden välttämisyrymitys
Epävarmuus on normaali osa elämää ja jokainen päivä on otettava vastaan sellaisenaan kuin se on	Elämään kuuluva epävarmuus on jatkuva uhka, jota vastaan on taisteltava
Aggressioita eikä tunteita tule näyttää	Aggressioita ja tunteita voidaan sopivaan aikaan ja sopivissa tilanteissa purkaa
Sietää moniselitteisiä tilanteita ja uusia riskejä	Hyväksyy uudestaan tutut riskit, pelkää moniselitteisiä tilanteita ja uusia riskejä
Likaisuus ja kiellettyjä asioita koskevat säännöt lapsilla väljät	Lapsilla tiukat säännöt siitä, mikä on likaista ja kiellettyä
Erilainen on kiehtovaa	Erilainen on vaarallista
Oppilaat hyväksyvät avoimeksi jäävät oppimistilanteet ja ovat kiinnostuneita hyvistä keskusteluista	Oppilaat viihtyvät määrämuotoisissa oppimistilanteissa ja haluavat oikeita vastauksia
Ei enempää sääntöjä kuin on aivan välttämätöntä	Tunteeseen pohjautuva sääntöjen tarve, vaikka ne eivät toimitakaan
Poikkeavia ja innovatiivisia ajatuksia ja käyttäytymistä siedetään	Poikkeavat ajatukset ja käyttäytyminen tukahdutetaan, innovaatioita vastustetaan

Lähde: Hofstede 1993:183

Oppaan kohderyhmää ajatellen oppaaseen valikoitui epävarmuuden sietämisestä ajatus siitä, että Suomessa ei ole äärimmäisen tiukkaa ja tarkkaa määritelmää niin sanotulle likaiselle ja vaaralliselle kuin huonosti epävarmuutta sietävissä maissa. Täällä jokainen muodostaa oman näkemyksensä näistä määreistä ja samalla hyväksytään kaiken näköiset ihmiset. Tämä on oleellinen huomio tehdä oppaaseen, koska Ingaksen lapset ja nuoret kohtaavat arkielämänsä ympäristössä monenlaisia ihmisiä liikkuaan mm. koulun ja ryhmäkodin väliä sekä viettäessään vapaa-aikaa esimerkiksi Espoon keskuksessa, jossa liikkuu myös paljon suomalaisnuoria.

5 Kehittämistehtävä

Oppaan idea nousi harjoitteluni ohjaajan toiveesta tukea yksintulleiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden yhteiskuntaan integroitumista. Tämän toiveen pohjalta keskustelin ryhmäkoti Ingaksen työntekijöiden kanssa ja päätimme, että toteutan opinnäytetyöni oppaan vastaamaan tähän tarpeeseen. Opinnäytetyöni vastaa kehittämistehtävään, kuinka tukea yksintulleita alaikäisiä turvapaikanhakijoita integroitumaan ryhmäkoti In-

gakseen ja sitä kautta suomalaiseen yhteiskuntaan. Tähän kehittämistehtävään olen vastannut tekemällä käsikirjoituksen oppaasta, jolla voidaan tukea kohderyhmän integroitumista. Opinnäytetyönäni toteutettu oppaan käsikirjoitus pohjaa ajatukseen Hofsteden (1993) dimensioista. Dimensioilla pystyi selkeästi kuvaamaan, kuinka suomalainen yhteiskunta poikkeaa suuresta osasta niistä kulttuureista, joista yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat saapuvat. Dimensioilla loin rungon, josta valitsin kohderyhmälle parhaiten soveltuvat aiheet oppaan käsikirjoitukseen. Aiheiden valintaa tuin työntekijöiltä nousseilla ajatuksilla siitä minkälaisia tapaeroja heidän näkökulmastaan katsottuna Suomessa on. Keskustelin työntekijöiden kanssa oppaaseen sopivista aiheista työharjoitteluni aikana sekä sen jälkeen.

Oppaan käsikirjoitus kuvaa opasta, joka käännettynä useammalle kielelle ja painettuna levitettävään muotoon, tukisi integroitumista. Kohderyhmän ikä on noin 14 -17-vuotiaat nuoret. Heidän voidaan olettaa ottavan oppaan vastaan ja lukevan sen, jos opas olisi esimerkiksi osana jokaisen nuoren alkuinfoa heidän tullessaan Ingakseen. Kuvien on tarkoitus olla selkeitä ja havainnollisia. Ylimääräistä taiteellisuutta pyritään välttämään kuvituksessa, jotta se ei veisi huomiota pois itse oppaan sanomasta. Oppaassa oleva teksti tukee kuvien sanomaa.

Oppaan käsikirjoitus käsittelee aiheita, jotka liittyvät elämään Ingaksessa sekä naapurustossa. Oppaaseen olisi saanut paljon enemmänkin kiinnostavia aiheita, mutta rajauksista aihevalintoihin oli välttämätöntä tehdä, jottei, opas olisi kasvanut liian suureksi. Oppaan aiheiden tuli myös vastata mahdollisimman hyvin kohderyhmän sen hetkistä elämäntilannetta. Tämän vuoksi esimerkiksi työelämää ei oppaassa käsitellä. Opas ei saanut olla liian virallinen, jotta se pysyisi houkuttelevana nuorelle kohderyhmälle.

6 Opas apuvälineeksi yksintulleille alaikäisille turvapaikanhakijoille

Oppaan käsikirjoituksen laatimisprosessi alkoi keskusteluilla ryhmäkoti Ingaksen työntekijöiden kanssa. Koin tärkeänä aloittaa keskusteluilla, jotta sain näkökulmia, mihin suuntaan lähteä tekemään oppaan käsikirjoitusta ja minkälaisia suomalaisista tavoista johtuvia hämmennyksen aiheita työntekijät olivat havainneet yksintulleiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden kohdanneen. Jatkoin prosessia teorian lukemisella. Oli kiinnostavaa huomata, kuinka työntekijöiden ajatukset linkittyivät teorian kanssa yhteen ja näin ollen tukivat toinen toistaan. Päädyin käyttämään Hofsteden (1993) dimensiota oppaan käsikirjoituksen teoriana, koska sillä pystyi kuvamaan selkeästi eri kulttuureista juontu-

via tapaeroja. Muu lukemani kirjallisuus ja lehtiartikkelit tukivat opinnäytetyöni aiheen valittua ja sen ajankohtaisuutta.

Teoriaosuuden valmistuttua seurasi oppaan käsikirjoituksen aiheiden valinta. Ideoita oppaan kuvitukseen oli muotoutunut kokoajan matkan varrella. Alkuperäisenä tarkoitukseni oli valita jokaisesta dimensioista kaksi aiheetta oppaan käsikirjoitukseen, mutta tämä ajatus muuttui matkan varrella. Jouduin jättämään pois dimension aikaorientaatiosta, koska oletukseni vastaisesti se ei palvellutkaan oppaan tekemistä. Lisäksi halusin valita oppaan käsikirjoitukseen kohderyhmälle parhaiten soveltuvat aiheet ja kaikista dimensioista ei löytynyt niin vahvoja aiheita, että olisin halunnut käyttää niitä useammassa kuvissa. Tein kuvavalinnat ajatellen kohderyhmän keskeisintä elinympäristöä ja siihen liittyviä tilanteita.

Teoria tulee ilmi oppaan käsikirjoituksessa kuvien ja kuvatekstien kautta. Teoriaosuudessa kerrotaan, mitkä tapoihin liittyvät seikat ovat toisin Suomessa ja niissä kulttuureissa, joista valtaosa yksintulleista alaikäisistä turvapaikanhakijoista saapuu. Näistä tilanteista löytyi esimerkkejä ryhmäkoti Ingaksen työntekijöiden ajatuksista. Teoriasta nousseista aiheista, jotka olivat myös tulleet ilmi työntekijöiden ajatuksissa, valitsin integraatiota ajatellen sopivimmat aiheet ja mietin, kuinka ne voisi esittää kuvina. Ajatus-teni pohjalta annoin toimeksiannon teolliselle muotoilijalle Anna Muukkoselle, joka toteutti aiheet kuvina ohjeideni mukaisesti. Päädyin käyttämään kuvittajaa, koska itse en osaa piirtää ja ammattilainen saa kuvilla viestitettyä oppaan teorian paremmin. Samalla oppaan pedagogisuus säilyy jos viesti välittyy.

Oppaan käsikirjoituksen kuvituksessa käytettiin erilaisia ihmishahmoja. Oppaan kuvituksen toteutusta pohtiessa mietin tarkkaan, pidänpö yllä kulttuurieroja kuvaamalla oppaassa olevat ihmiset tietyn kulttuurin edustajaksi. Päädyin lopulta siihen, että kulttuurien välisiä kohtaamisia ei voi välttää arjessa, joten aiheetta ei tarvitse vältellä myöskään oppaassa. Helsingin kaupungin opetusviraston luku- ja kirjoitustaidottomien koulutuksen kehittämishankkeessa on selkeästi suomalaisia ja somalialaisia edustavia hahmoja (Naapuri hississä 2011.) Tämä materiaali on suunnattu nimenomaan maahanmuuttajatyön apuvälineeksi. Koska tällaisessa virallisessa oppimateriaalissa on käytetty erilaisia ihmistenkuvia havainnollistamaan aiheita, päädyin siihen, että voin tehdä niin myös opinnäytetyössäni.

Oppaan käsikirjoituksessa on tässä opinnäytetyössä esimerkkikuvia, siitä millainen kuvitus oppaassa voisi olla. Lopullisessa tuotoksessa tulisi olla myös kansilehti ja esipuhe, joka johdattaisi aiheen pariin.

Ensimmäinen kuva edustaa virkavaltaa. Sen sanomana on, että viranomaisiin voidaan luottaa. Tämä kuva pohjaa valtasuhteisiin. Kuvaan valikoitui poliisi, koska se on selkeä ja tunnettu hahmo, joka edustaa virkavaltaa. Kuvalla halutaan ilmentää luotettavuutta ja pientä hierarkiaa. Poliisi on myös viranomainen, jota lapset Ingaksessa usein saattavat pelätä.

Toinen kuva edustaa tasa-arvoisuutta ja erilaisuutta. Kuvassa on erilaisia ihmishahmoja. Tällä kuvalla pyrin viestittämään, että Suomessa kaikki ihmiset ovat tasa-arvoisia, vaikka erilaisia. Kuva pohjaa tasa-arvoisuuden osalta valtasuhteisiin ja erilaisuuden hyväksymisen kohdalta epävarmuuden sietämiseen. Nämä teemat päätettiin yhdistää yhdeksi kuvaksi, koska aiheet olivat niin lähellä toisiaan.

Kolmas kuva tuo esille Suomessa vallalla olevaa individualismia ja niin sanotun oman reviirin tarvetta. Kuvassa on ihmisiä, jotka pitävät hieman etäisyyttä toisiinsa. Kuvan tilanteet ovat esimerkkejä aiheista, jotka nousivat myös Ingaksen työntekijöiltä.

Neljäs kuva tuo ilmi sanavapauden ja rehellisyyden merkityksen osana suomalaista kulttuuria sekä ristiriitojen ratkaisutavat. Kuvassa keskustelee ihmisiä, jotka ovat eri mieltä asioista. Kuva pohjautuu dimensioista yksilöllisyyteen sananvapauden ja rehellisyyden kohdalla ja feminiinisyyteen ristiriitojen ratkaisutapojen kohdalla. Nämä aiheet päätettiin yhdistää yhdeksi kuvaksi, koska niiden aihepiirit olivat niin lähellä toisiaan.

Viides kuva käsittelee kodin sisäisiä ja ulkoisia asioita. Tämä kuva tuo esille Suomessa vallitsevan feminiinisyyden. Feminiinisessä kulttuurissa miehet ja naiset tekevät molemmat kodin sisäisiä ja ulkoisia asioita ja molemmat sukupuolet osoittavat ja käsittelevät tunteita. Kuvilla pyritään tuomaan esille, että suomalaisessa kulttuurissa on normaalia, että miehet ja naiset tekevät samoja asioita, eivätkä eri sukupuolien tekemisiä ole tarkkaan lokeroitu kuten maskuliinisessa yhteiskunnassa.

Kuva kuusi käsittelee lemmikkien pitämistä osana suomalaista kulttuuria. Suomessa on tavallista, että esimerkiksi koiria pidetään lemmikkieläiminä, mutta varsinkaan Islamilaisessa kulttuurissa näin ei ole. Monet somalialaiset pelkäävät Suomessa koiria ja niitä

väistetään kaduilla. Islamin mukaa koiria ei ole sopivaa pitää lemmikkeinä ja koska ne nähdään epäpuhtaksi ja koiran nuolaisu vaatii seitsemänkertaisen pesun. (Tiilikainen 2000:97.) Saman asian huomasi ollessani työharjoittelussa ryhmäkoti Ingaksessa ja lähes kaikki lapset kertoivat pelkäävänsä koiria ja pitivät erikoisena asiana nähdessään suomalaisten ulkoiluttavan koiriaan. Tyypillisesti Somaliassa ja muulla Afrikassa on vain koiria vahteina tai kulkukoirina, jotka juoksentelevat kaduilla vapaana. Näitä on kuulemma syytäkin pelätä. Hofsteden (1993) dimensioista mikään ei käsittele suoraan lemmikkien asemaa yhteiskunnassa. Tulkintani mukaan ajatus lemmikkien pitämisestä voi liittyä muun muassa feminiinisyyteen, johon liittyy pehmeitä arvoja kuten muista välittäminen, heikommista huolehtiminen ja se, että sekä miehille ja naisille on tyypillistä tunteiden käsitteleminen (Hofstede 193:142). Vaikka Hofsteden dimensioilla en pysty täysin kattavasti perustelemaan lemmikkiaiheen mukaan ottamista oppaaseen, sitä tukee kuitenkin empiirinen kokemus ja aiheen nouseminen esille myös työntekijöiltä. Myös Tiilikaisen (2000) tutkimuksessa esiin tullut somalinaisten pelko koiria kohtaan tukee asiaa.

7 Tuotoksen arviointi

Olen pyrkinyt luomaan mahdollisimman helposti lähestyttävän ja ymmärrettävän oppaan käsikirjoituksen, mutta se on syntynyt väkisin länsimaalaisen näkökulman kautta ollessani itse suomalainen. Arvioin oppaan käsikirjoitusta omasta kulttuurisesta näkökulmastani, joten en voi kuin päätellä ja arvioida, kuinka turvapaikanhakija lapset hyötyisivät jos tällainen opas toteutettaisiin.

Tätä opinnäyteyötä tehdessä oli tiedossa, että aiemminkin on tehty materiaalia maahanmuuttajien integraation tukemiseksi, joten siinä mielessä oppaan aihepiiri ei ollut uusi. Uutta oli kuitenkin idea tuottaa integraation tukemiseksi sopivaa materiaalia juuri nuorille. Näin oppaan käsikirjoitus vastasi tavoitteeseeni luoda uusi keino juuri tämän ryhmän integraation tukemiseen ryhmäkoti Ingaksessa ja myöhemmin suomalaisessa yhteiskunnassa. Koska tuotos on kuitenkin vasta käsikirjoitus, ei ole mahdollista arvioida kuinka paljon todellisuudessa mahdollisesti myöhemmin toteutettava opas tukisi integraatiota.

Oppaan käsikirjoituksen kuvitus on keskeneräinen opinnäytetyön jättö vaiheessa johtuen kuvittajan haasteellisesta aikataulusta. Saamani kuvat vastaavat tyyliltään kuitenkin tavoitteitani ja toiveitani. Kuvittaja jatkaa kuvien hiomista opinnäytetyön jättämisen jäl-

keenkin. Nyt luonnoskuvat näyttävät mielestäni hauskoilta, eivätkä ole liian virallisia, mikä tekee niistä helposti lähestyttäviä. Oppaan käsikirjoitus on myös suhteellisen helppolukuinen sisältäen vain vähän tekstiä. Kieli oppaassa on tässä käsikirjoitusvaiheessa vain suomea ja englantia mikä vaikeuttaa sen käyttöä. Mahdollisessa jatkokehittämissä kääntäminen eri kielille olisi kuitenkin ensisijainen asia.

Opinnäytetyöprosessissa haastavaa oli aiheen rajaaminen. Kulttuurieroista löytyi paljon mielenkiintoista materiaalia, mutta oli löydettävä juuri ne aiheet, jotka koskettivat opinnäytetyöni kohderyhmää. Haastavaa oli myös oppaan käsikirjoitukseen tulleiden aiheiden valinta. Prosessin alussa minulla oli paljon ideoita oppaan aiheiksi, mutta prosessin edetessä ymmärsin, että vain ne kuvat, jotka ovat teoriolla perusteltavissa voivat olla oppaassa sen luotettavuuden säilymisen takia. Tämä loi oman haasteensa kuvien valinnalle ja löysin vain rajatun määrän aiheita, jotka tulivat esille sekä dimensioissa että työntekijöiden ajatuksissa. Resursseja ei kuitenkaan ollut tarkoituksenomaista käyttää kokonaan kuvien ja aiheiden kehittämiseen, koska kyseessä oli nimenomaan suuntaa antava käsikirjoitus. Halusin tarjota kuitenkin muutaman kuvavaihtoehdon, jotta tulevaisuudessa opasta olisi helpompi kehittää kun ideoitakin on useampi pohjalla.

Oppaan käsikirjoituksen kuva-aiheet muokkautuivat myös prosessin edetessä. Alkuperäisenä ajatuksenani oli ottaa mukaan kouluun liittyvä kuva. Tällä olisi pyritty tuomaan esille, kuinka pienen valtasuhteen maassa kannustetaan vastavuoroiseen keskusteluun oppilaan ja opettajan välillä, sekä mielipiteen vapaus myös tässä kontekstissa. Tämä kuva päätettiin kuitenkin jättää pois, koska todettiin, että on olemassa suuri riski, että tällaisella viestillä astutaan opettajan reviirille. Kuvassa olisi saattanut olla myös suuri väärinymmärryksen riski, että kuva kannustaisikin epätoivottuun häiriökäyttäytymiseen koulussa. Päätin, että oppaalla ei voi mennä neuvomaan, mitä tapahtuu koulujen sisällä vaan se jää opettajan vastuulle. Oppaan tulee pysyä yleisellä tasolla neuvoa antavana ja niin tuli toteuttaa myös käsikirjoitus.

Heikkoa opinnäytetyössäni on oppaan käsikirjoituksen testaus. Oppaan käsikirjoituksen käyttökokemukset puuttuvat, koska käsikirjoitus valmistui melko myöhään ja ideana oli, että tässä opinnäytetyössä valmistuu vasta käsikirjoitus. Tällä käsikirjoituksella ideaa vietäisiin eteenpäin ja kenties myöhemmin saataisiin rahoitusta oikeaa opasta varten. Todellista opasta tehdessä kerättäisiin lisää materiaalia ja haettaisiin jatkuvasti palautetta kentältä avuksi oppaan kehittämiseen. Tässä alustavassa käsikirjoitusvaiheessa

myös ajan rajallisuus asetti haasteita kerätä palautetta ja kehittää sen myötä käsikirjoitusta.

Oppaan yhtenä tärkeimmistä lähteistä olen käyttänyt Hofstedeä (1993). Hänen tutkimustensa pohjalta kokoama informaatio kulttuurieroista on suuntaa antavaa eikä aina absoluuttisesti toteudu niin. Jokainen ihminen näkee kulttuurinsa oman näkökulmansa kautta. Se miten tilanteet etenevät kulttuurien kohdatessa ovat aina tilannesidonnaisia, joten ei ole mahdollista antaa tarkkoja keinoja kuinka selvittää kulttuurien välisistä kohtaamisista tai konflikteista. Ideana on ollut kertoa kuinka Suomessa yleensä toimitaan ja mikä on täällä tavallista, tämän tiedon pohjalta oppaan käyttäjä valitsee kuinka toimii. Oppaan käsikirjoitus perustuu ajatukseen kulttuurierojen olemassa olosta ja sen lähteet perustelevat kattavasti. Myös oppaan aihevalinnat perustuvat teoriaan mikä tekee oppaan käsikirjoituksesta uskottavan.

8 Pohdinta

Opinnäytetyönäni tein käsikirjoituksen oppaasta, joka voisi toimia integraation tukemisen välineenä ryhmäkoti Ingaksessa. Tavoitteena oli, että oppaan käsikirjoitus menee Ingakseen, jossa sen käyttöä voidaan kokeilla. Jos oppaan käsikirjoitus havaitaan hyväksi ja tarpeelliseksi, se voitaisiin esitellä maahanmuuttovirastolle. Myöhemmin sitä toivottavasti kehitettäisiin lisää jonka jälkeen se lähtisi painoon ja otettaisiin integraation tukemisen työkaluksi eri alaikäisyksiköissä Suomessa. Oppaan käsikirjoitus antaa viitettä siitä mitkä suomalaisiin tapoihin liittyvät aiheet olisi hyvä tuoda kohderyhmän tietoon. Oppaan käsikirjoitusta tulisi jatkossa kehittää, jotta se palvelisi laajemmin oppaan kohderyhmää. Jos ehdotukseni pohjalta tämänkaltainen opas integraation tukemiseksi lähtisi tuotantoon, siitä kannattaisi tehdä painettu versio kaikkiin alaikäisyksiköihin. Oppaan koon pitäisi pysyä riittävän pienenä, jotta se olisi helppo lukea ja helppo ottaa mukaan turvapaikanhakijan vaihtaessa paikkaa. Oppaan tulisi olla käännettynä myös yksintulleiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden eniten puhumille kielille. Vuonna 2012 yksintulleista alaikäisistä turvapaikanhakijoista kolme suurinta ryhmää olivat Afganistan, Somalia ja Irak (Maahanmuuttovirasto 2012 A). Afganistanissa virallisina kielinä ovat pastu ja dari. Somaliassa virallisena kielenä on somalia ja Irakin virallinen kieli on arabia. Muita hyödyllisiä kieliä oppaaseen olisivat swahili ja ranska sillä, ne ovat laajasti käytössä olevia kieliä erityisesti useissa Afrikan valtioissa, joista saapuu myös turvapaikanhakijoita suomeen.

Oppaan käsikirjoituksen aihealue oli opinnäytetyössäni rajattu käsittelemään vain yksintulleiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden keskeisiä elinympäristöjä. Ideaa oppaasta voisi kuitenkin kehittää tuottamalla erilaisia oppaita eri ikäryhmille ja eri ympäristöihin. Esimerkiksi opas työpaikalle, opas harrastuksiin, opas kaupassa käymiseen ja opas virastoissa asioimiseen. Oppaan toteutustavat voisivat myös vaihdella kohderyhmän mukaan, esimerkiksi saman materiaalin mikä olisi painettuna kirjalliseen versioon, voisi toteuttaa myös pelin muodossa lapsille. Lisäksi oppaaseen voisi liittää yleishyödyllistä tietoa Suomesta sellaisista aiheista jotka eivät nousseet esille tässä opinnäytetyössä, mutta ovat kuitenkin olemassa olevia asioita. Näistä esimerkkinä aikataulujen ja kellonaikojen noudattaminen, Suomessa.

Sosionomit hyötyvät opinnäytetyönäni ja sen tuotoksesta saamalla tietoa kulttuurien välisistä eroista ja kuinka ne ilmenevät jokapäiväisessä elämässä. Tätä tietoa voidaan hyödyntää erityisesti monikulttuurista työtä tehdessä erilaisissa työympäristöissä, koska kulttuurierot eivät ilmene vain yksintulleiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden kohdalla vaan kaikissa tilanteissa, joissa eri kulttuurien edustajat kohtaavat.

On vaikea arvioida, kuinka vastaanottavaisia nuoret ovat opasta kohtaan. Oma toiveeni on, että valtaosa tämänhetkisistä nuorista ottaa oppaan vastaan hyvin. Muutama pitää opasta varmasti turhana. Alaikäiset turvapaikanhakijat ovat kuitenkin heterogeeninen muuttuva joukko, joten mukaan mahtuu monenlaisia mielipiteitä. Se, kuinka opas lopulta otettaisiin vastaan, selviäisi vasta kun lopullinen tuote olisi käytössä eri alaikäisyksiköissä.

Toivon, että ideani pohjalta tämän tyyppinen opas tehtäisiin huolella ja otettaisiin käyttöön eri alaikäisyksiköissä Suomessa. Näen, että työelämän kannalta oppaan tärkein merkitys on toimia työvälineenä yksintulleiden alaikäisten turvapaikanhakija lasten ja nuorten integraation tukemisessa. Se on ryhmä, jolle ei mielestäni ole vielä riittävästi kehitetty apuvälineitä integraation tukemiseen. Tämän ryhmän jääminen Suomeen on epävarmaa, joten siitä saattaa johtua, ettei välineitä ja keinoja integraation tukemiseksi ole kehitetty vielä kovinkaan paljoa. Oppaan käsikirjoitus on toteutettu eettisesti, eikä sitä tekemällä ole asetettu ketään ikävään asemaan. Ehkäpä tämän opinnäytetyön jälkeen integraation tukemisen merkitys on saanut taas lisää huomiota maahanmuuttaja työssä.

Lähteet

Aden, Said 2009. Ikuisesti pakolaisina? Maahanmuuttokeskustelu Suomen somalialaisten näkökulmasta. Teoksessa Keskinen, Suvi – Rastas, Anna – Tuori, Suvi (Toim.): En ole rasisti, mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä. Tampere. 25-32

Alitolppa –Niitamo, Anne 1993. Kun kulttuurin kohtaavat. Helsinki: Otava

Ekholm, Elina –Salmenkangas, Mai 2008. Puhumalla paras Ratkaisuja arjen etnisiin konflikteihin. Vaasa.

Helander, Reetta – Mikkonen, Anna 2002. Ikävä äitiä...Ilman huoltajaa tulleet pakolaislapset Suomessa. Helsinki: Väestöliiton tutkimuslaitos.

Helsingin kaupungin opetusvirasto. Naapurihississä. Verkkodokumentti. päivitetty 22.12.2011.

<<http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/79e1c1804007551090589720cef9eafe/naapuri+hississa.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=79e1c1804007551090589720cef9eafe>>. Luettu 19.2.2013.

Helsingin Sanomat 2013. Turvapaikkaa hakevat lapset voivat huonosti. Verkkodokumentti. Päivitetty 25.1.2013. <

<<http://www.hs.fi/kotimaa/Turvapaikkaa+hakevat+lapset+voivat+huonosti/a1305641463311#kommentit>>. Luettu 25.1.2013.

Hofstede, Geert 1993. Kulttuurit ja organisaatiot, Mielen ohjelmointi. Helsinki: WSOY

Hämäläinen, Juha 1999. Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Kuopio: Kuopion yliopisto.

Infopankki 2005. Joitakin suomalaisia tapoja. Verkkodokumentti <http://www.infopankki.fi/fi-FI/joitakin_suomalaisia_tapoja >. Luettu 6.11.2012.

Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta 746/2011. Annettu Helsingissä 17.6.2011.

Laki kotouttamisen edistämisestä 30.12.2010/1386.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.

Lähteenmäki, Minna 2013. Lapsi turvapaikanhakijana, etnografisia näkökulmia vastaanottokeskuksen ja koulun arjesta. Verkkodokumentti. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/37921/lahteenmaki_vaitoskirja.pdf?sequence=1>. Luettu 19.2.2013.

Maahanmuuttovirasto n.d. a. Turvapaikka ja pakolaistilastot. Verkkodokumentti. <http://www.migri.fi/tietoa_virastosta/tilastot/turvapaikka-ja_pakolaistilastot>. Luettu 28.2.2013.

Maahanmuuttovirasto n.d. b. Keskeisiä maahanmuuttoon liittyviä termejä. Verkkodokumentti. <http://www.migri.fi/medialle/nimi_ja_kaannokset/sanasto#T_fi>. Luettu 3.3.2013.

Maahanmuuttovirasto n.d. c. Alaikäisyksiköiden yhteystiedot. Verkkodokumentti. <http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta/vastaanottotoiminta/vastaanottokeskukset/alaikaisyksikoiden_yhteystiedot>. Luettu 3.3.2013.

Maahanmuuton vuosikatsaus 2011. Turvapaikanhakijat Pohjoismaissa vuosina 2010-2011. Verkkodokumentti. <http://www.migri.fi/download/34214_maahanmuutto_2011_tilastokatsaus.pdf>. Luettu 3.3.2013.

Pakolaisneuvonta 2011. Turvapaikanhakijan vastaanotto ja edustaja. Verkkodokumentti. <http://www.pakolaisneuvonta.fi/index_html?lid=135&lang=suo>. Luettu 11.12.2012.

Pentikäinen, Marja 2005. Loputon matka, vietnamilaisten ja somalialaisten kertomuksia pakolaisuudesta. Työpoliittinen tutkimus 274. Helsinki. Verkkodokumentti. <http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/06_tutkimus/tpt274.pdf>. Luettu 3.3.2013.

Saarikoski, Sonja 2011. Kotouttaja kaipaa naapurihenkeä. Helsingin Sanomat 15.12. C5

Sisäasiainministeriö 2012. Pakolaiset ja turvapaikanhakijat. Verkkodokumentti. <http://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/pakolaiset_ja_turvapaikanhakijat>. Luettu 9.12.2012.

Tiilikainen, Marja 2010. Somalinaiset ja maahanmuuton kokemukset. Teoksessa Karmela Liebkind (Toim.): Monikulttuurinen Suomi, Etniset suhteet tutkimusten valossa. Helsinki. 93-110

Vaattovaara, Mari – Vilkama, Katja – Dhalmann, Hanna 2013: Asenteet maahanmuuttajiin muokkaavat metropolia. Helsingin Sanomat 21.2. A5

Valtion sopimus, Geneven sopimus 8/1955. Annettu Helsingissä 22.4.1955

Välisalo, Mikko 2012. Espoon ryhmä –ja perheryhmäkoti. Verkkodokumentti. <<http://espoo04.hosting.documenta.fi/kokous/2012245754-5-3.PDF>>. Luettu 15.11.2012.

You Know You Have Been In Finland Too Long, When...n.d. Helsingin Sanomat. Verkkodokumentti. <<http://www.hs.fi/english/extras/toolong>>. Luettu 6.11.2012.

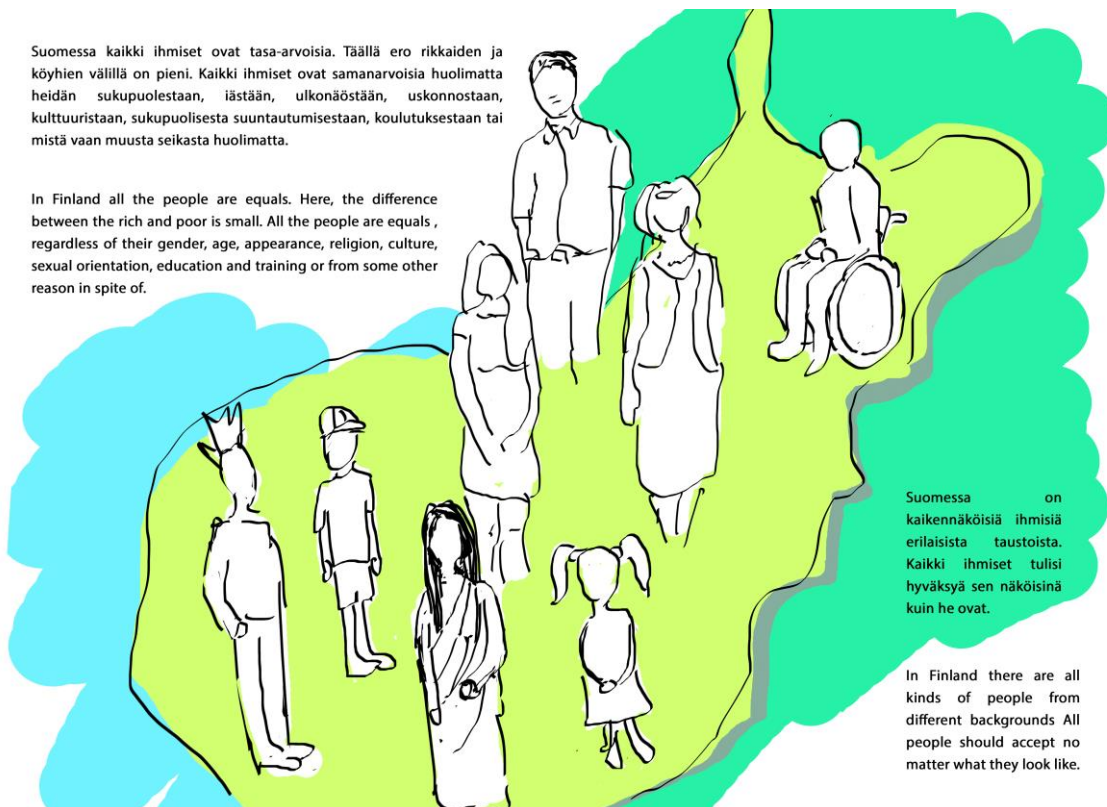
Finnish authorities can be trusted. They do not accept bribes. They work the way that Finnish legal system obligates them to do. You don't need to be afraid of the police.

Suomessa viranomaiset ovat työtään tekeviä henkilöitä ja heihin voi luottaa. He eivät ole lahjottavissa vaan toimivat suomalaisen oikeusjärjestelmän mukaan. Poliisia ei tarvitse pelätä.

Suomessa kaikki ihmiset ovat tasa-arvoisia. Täällä ero rikkaiden ja köyhien välillä on pieni. Kaikki ihmiset ovat samanarvoisia huolimatta heidän sukupuolestaan, iästään, ulkonäöstään, uskonnostaan, kulttuuristaan, sukupuolisesta suuntautumisestaan, koulutuksestaan tai mistä vaan muusta seikasta huolimatta.

In Finland all the people are equals. Here, the difference between the rich and poor is small. All the people are equals, regardless of their gender, age, appearance, religion, culture, sexual orientation, education and training or from some other reason in spite of.

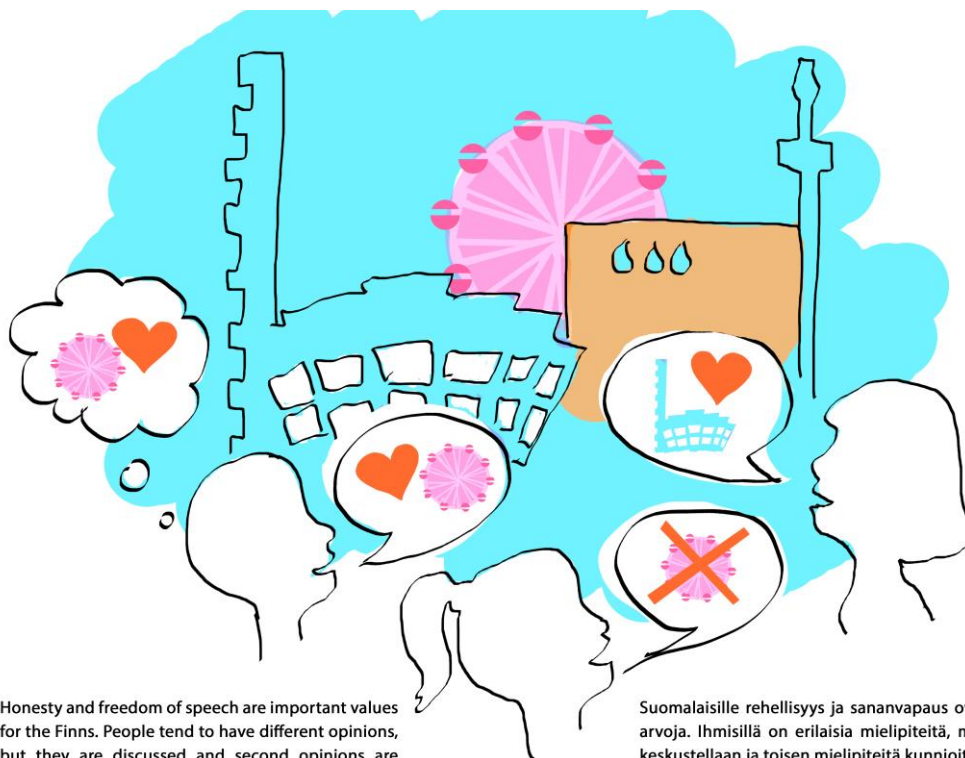
Suomessa on kaikenlaisia ihmisiä erilaisista taustoista. Kaikki ihmiset tulisi hyväksyä sen näköisinä kuin he ovat.

In Finland there are all kinds of people from different backgrounds. All people should accept no matter what they look like.

Suomessa on vahva yksilökeskeinen kulttuuri. Täällä on totuttu, että jokaisella on oma reviirinsä ja emme me liian lähelle toisia ihmisiä. Tämä johtunee siitä, että Suomi on harvaan asuttu maa. Naapurit ja muut ihmiset ovat pitkin historiaa asuneet kaukana toisistaan. Esimerkiksi kaupan kassalla jätämme hieman tilaa edellä asioivaan ihmiseen, samoin suomalaiselle kulttuurille on tyypillistä mennä esimerkiksi bussissa istumaan sinne missä on vapaa paikka eikä siellä jo istuvien viereen. Suomalaiset eivät ole tarkoituksella tylyjä, he vain kunnioittavat toisten ihmisten yksityisyyttä.

Finland has a strong individualistic culture. Here are accustomed to that everybody has their own space and people don't tend to go very close to the other people. This is probably due to the fact that Finland is a sparsely populated country. Neighbors and other people have lived along the history far away from each other. For example, in a shop we leave a little room from the person front of us. It is also typical for the Finnish culture to go to sit on a bus where you can find a free seat, not next to the others if possible. Finns are not intentionally rude, they just respect other people's privacy.

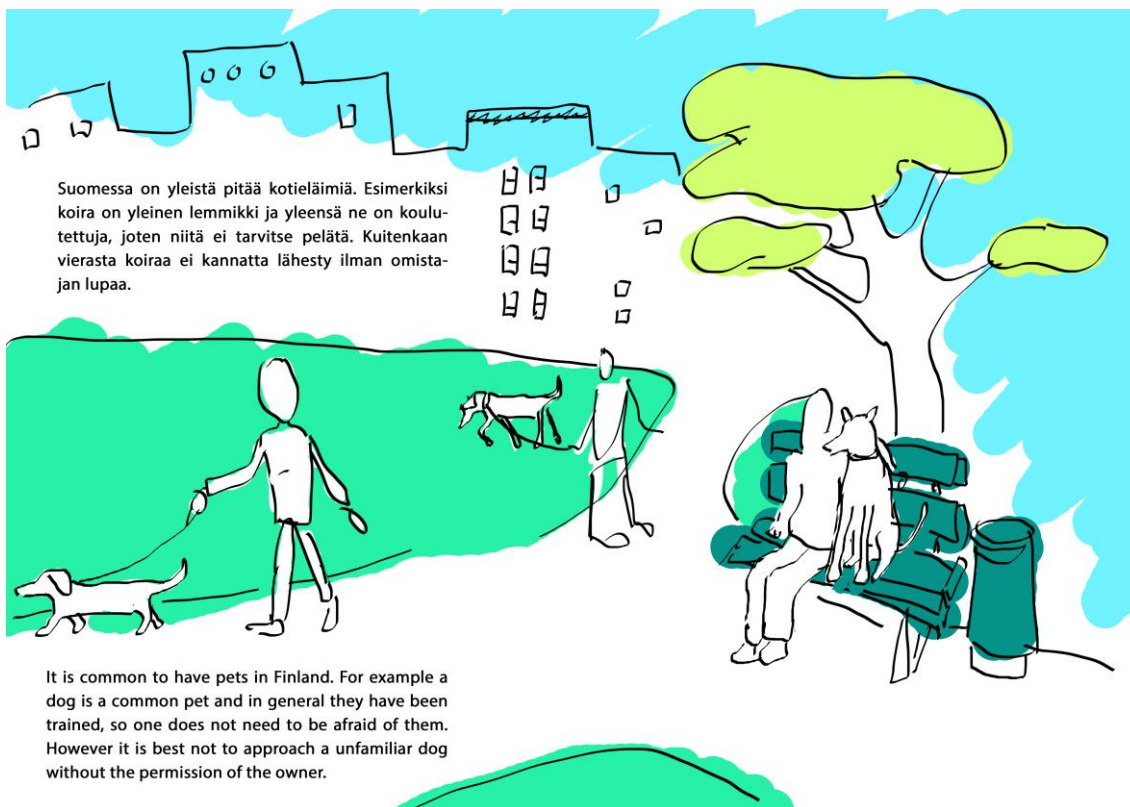
Honesty and freedom of speech are important values for the Finns. People tend to have different opinions, but they are discussed and second opinions are respected.

Suomalaisille rehellisyys ja sananvapaus ovat tärkeitä arvoja. Ihmisillä on erilaisia mielipiteitä, mutta niistä keskustellaan ja toisen mielipiteitä kunnioitetaan.

Suomessa ei ole tiettyjä pysyviä rooleja miehille ja naisille. Miehet osallistuvat yhtäläillä kodinhoitoon kuin naisetkin ja naiset osallistuvat kodinulkopuoliseen elämään ja käyvät töissä.

Finland does not have a number of permanent roles for men and women. Men participate equally in home care as women and women participate equally in working life and other matters outside the home.

Suomessa on yleistä pitää kotieläimiä. Esimerkiksi koira on yleinen lemmikki ja yleensä ne on koulutettuja, joten niitä ei tarvitse pelätä. Kuitenkaan vierasta koiraa ei kannatta lähestyä ilman omistajan lupaa.

It is common to have pets in Finland. For example a dog is a common pet and in general they have been trained, so one does not need to be afraid of them. However it is best not to approach a unfamiliar dog without the permission of the owner.

